

REPRODUCEREA OPRITA.

ET PROPE ERAT PASCHA

(Sf. Ioan, 2, 13)

Pe nesimțite, din necaz în necaz și din dezamăgire în dezamăgire, am ajuns încă odată în apropierea prealuminății și slăvitei sărbători a creștinătății. Învierea Domnului începe să ni se vestească printre pilaștrii bisericilor pravoslavnice, pline, seara, cu cântările și cu făcliile de denii. Paștele Domnului, Paștele cele frumoase coboară iarăși peste cugetele noastre înstreinate și peste lumea largă — clocotitoare și dezbinată.

Cunoaștem un fel ieftin suftelesc, cu care cei mai mulți din cei ce au fost odată botezați întâmpină suprema zi de pomenire a învierii Mântuitorului... E o sărbătoare prea cunoscută și familiară! Spoim casele, ne îmbrăcăm cu hainele cele bune, pregătim ouă roșii și petrecem ceva mai lat decât în alte zile de petrecere..

Dacă avem vreme, dăm și pe la biserică în Vinerea Mare, sau — fiindcă spectacolul este mai neobicinuit—ne ducem noaptea la Înviere : Lume multă, slujbă lungă, o înșelătoare aparență de viață bisericească... și totul se termină în materialismul banchetelor de Paște, unde ospătează omul cel vechi, recăzut în păcate și în păgândăle. Iisus Christos însă nu va lua parte la petrecerile noastre, despre cari credem că sunt făcute întru slava învierii lui.

Ajutăm foarte mult la această dureroasă profanare și noi aceștia cari stăm la coarnele ziarelor și revistelor și tragem, pe câmpiile hârtiei, încurcata noastră brazdă literară. În douăzeci de ziare și de reviste veți găsi, peste douăzeci de zile, un vraf de articole pascuale, pline de searbădă și arhisuperficială retorică de ocazie. Ziaristul pune ouă roșii în pagina întâi, văruește pagina a doua și în celelalte se bucură cu bucurie mare că... e om și el și de Paște se va desfăta mai abilit ca în celelalte zile.

E de vină și Biserica de această trivializare în care se cufundă tot mai adânc clopotul de aur al vestei învierii. Sunt de vină toți acei servitori ai Cuvântului — mari și mici — cari lasă sfintele locașuri mute și întunecoase.

Problema e înfricoșată și, în lumina sură a universalei confuziuni sufletești, dă fiori, ca în serile de popas, în loc pustiu, niște siluete cu ochi fosforescenți. Mai suntem creștini ori nu mai suntem ? iată o întrebare pe care un învățat din occident, într-o vreme pacinică, și-a pus-o la biroul lui. Răspunsul ni se pare că i-a fost : Nu mai suntem ! Ii dădea mâna. Neamul lui trăia bine. Imprejuru-i, viața națională se desfășura normală și prosperă. Alcătuirea socială sub care-și petreceau zilele era în general primitivă și socotită ca mulțumitoare, Om cu om se îngăduia, autoritățile țineau dreapta cumpănă între bogați și săraci, poporul avea pâine și ființă.

Să ne întrebăm și noi astăzi. Mai sântem creștini ori nu mai sântem? Cine ar cuteza astăzi: — dintre cei ce măcar odată în viața lor au ingenunchiat în fața altarului — să răspundă provocător: nu mai sântem! Oricât de furtunoasă și de contradictorie este viața noastră sufletească, în ceasul de fașă, o putere cărei nu ajungem să-i stăm în potrivă ne adună la căminul cel vechi, ne împacă sufletul și ni-l luminează cu lumina Învierii. Sântem mereu creștini! Deși, din punct de vedere social, sântem împărțiți și stăm adeseori în tabăre dușmane, deși zbuciumul în care trăim e protivnic reculegerii creștine, deși certurile și luptele noastre orbesc cugetul și înveninează inima: sărbătoarea Paștelui răsare pentru noi cu aceeași subjugătoare lumină mistică, cu aceeași fiori de nemurire.

„Pace las vouă, pacea mea dau vouă!...” (Sf. Ioan, 14, 27). Acesta este darul pe care Mântuitorul îl dăruiește Apostolilor și lumii creștine la Cina cea de taină. Ce ne-ar trebui azi mai mult decât pacea lui Iisus Christos? Vai! nu putem s'o avem. Ea a ajuns astăzi un bun particular și individual.

Cum ai vrea s'o aduci încă odată în adunările populare, în desbaterile furtunoase, între clasele inimice și gata de încăerare! Nu se mai poate! Bogații cei ce tremurau înaintea marelui Vasile și aruncau în corvănă săracilor, la cuvântul lui, inețele de pe degete: astăzi nu mai dau pe la biserică, iar marele Vasile... și-a pierdut elocința, și-a pierdut cutezanța și—mai rău decât toate—și sublima-i sărăcie!

E ceasul întunericului și-al uriașelor învălmășeli. De unde ne va veni lumina?... Ea există, ea trece pe deasupra noastră, ea pălpăie și în noi câteva clipe, bunăoară acum când sfânta înviere încununează bisericile creștine, dar, ce șolos, că nu putem s'o prindem și s'o statornicim în viața noastră.

Paștele sânt aproape... Ușor lucru să ne bucurăm de formă, să încondeiem—ca pe un ou—prima noastră pagină și să spunem, în pustiu, că într'adevăr Christos a înviat, dacă noi murim în fără de legile și în strâmbătățile noastre!

Biserica românească, această sfântă instituție care a crescut la sânul ei pe poporul românesc, nu trebuie să stea deoparte și să-și încrucișeze brațele ca o crescătoare, în fața unui copil ajuns în anii claselor primare. Astăzi biserica noastră are cam această atitudine: a crescut pe copil, l-a dat la școală, și acum nu știe ce să mai facă... E prea puțin. Rolul bisericii începe, mai vârtos, de acum înainte!

Trăim în anul 1920 și din mila Domnului, în România Mare. Dar n'avem vreme să ne bucurăm din toată inima de izbânditul nostru vis, fiindcă ne mănăncă lipsurile, necazurile și vrăjmășiile lăuntrice. Toți acei cari ne mai simțim și voim să rămânem fiii Bisericii, ne întoarcem spre ea cu ochi întrebători, acum de Paște: — Ce faci tu, maică venerabilă?

Câtă muncă duhovnicească n'ar fi de îndeplinit! Cât loc n'ar putea să cuprindă biserica, între noi cei ce ne certăm și ne urâm, și cât de binefăcătoare n'ar fi mediația ei! Sânt mulți cei risipiți și șovăelnici, cari ar alerga cu entuziasm când s'ar găsi cineva care să dea glas bisericii. Tradiția creștină e prea vie în sufletul acestui popor, atât de creștin până mai ieri, ca să nu izvorască din nou, bogat și clar, numai dacă ne vom da silința să îndreptăm și să sleim fântâna părăsită.

Credința noastră — de azi, de ieri și de ziua noastră, cea din urmă — este că Iisus Christos e minunat și Domnul vieții. Sântem convinși că această credință vor mărturisi-o și mulți din conducătorii societății viitoare, curând după trezirea din biruință și după instalarea primelor dezamăgiri.

Dar până atunci mai este vreme și e dureros să vezi că vremea aceasta trece peste poporul tău pustietoare, și întunecată. Sântem prea nevârșnici, prea slăbnogi și fără învățătură, ca să ne despărțim de binefacerile creștinismului. Și ce să mai zicem, când vedem că popoarele mari și de mult culturale sânt tocmai acelea care iubesc pe Iisus Christos și „vorbesc ziua și noaptea de legea lui!” (Psalm 1, 2).

Sărbătoarea Paștelor ce vin aduce aurora fericirii în ochii multora și siguranța nemuririi în multe inimi. Dar, calitativ, noi Românii sântem printre cei din urmă cari luăm parte la dumnezeiasca sărbătoare! Treziți-vă păstori ai bisericiei române! Premeniți locașurile Domnului, adunați norodul și faceți-l să simtă că minunea învierii lui Iisus Christos s'a întâmplat mai întâi în sufletele voastre!

România s'a făcut România Mare, iar sarcina voastră și mai mare. S'au înmulțit turmele, s'au înmulțit baci. Fiți cu ochii pe oi!

G. Galaction.

lisus prin grâu

Prin grăul copt, pe unde-aleargă șerpuitoarea mea cărare
Ce scapătă deparie'n aur de glorioasă înserare,

Mi s'a părut că treci, lisuse precum treceai în vremea ceea
Gustând în mers prietenia pescarilor din Galileea.

Pe părul tău, încununându-l, plutia o flacăra bălaie
Și soarele muia veșmântul drumeților în vâlvătaie.

Vorbi ai... și inimile-aprinse se aninau de vorba ta
Și le purtai ca o podoabă de ciucuri, prinsă la manta.

Că vorba ta era mai dulce ca rodiile dia Edom
Și'nomenia Dumnezeirea și îndumnezeia pe om.

Treceai... și sângera în tine prigoana crudelor sinedrii.
În zări, vă așteptau, gigantici, cu crengi ocrotitoare, cedrii.

Iar eu părea că merg în ceața de ucenici și ucenice
Și sfarăm și eu, pentru cină, cu palmele-amândouă, spice.

Eram, — socot, — prea mult al lumii și prea puțin al vrerii tale
Că pământeană grijă, Doamne, m'a'ntârziat de-atunci în cale.

Pe-acelaș galben grâu coboară acelaș glorios apus,
Dar n'aud vorbele-ți pe care evangheliștii nu le-au spus.

Trecură veacuri și cu ele că treci din nou mi s'a părut
Și-ți caut urma luminoasă, în lutul moale, s'o sărut.

Nichifor Crainic

Maria de altădată

Călăriam amândoi alături, pe doi armăsari negri și lustruiți de vizitii noștri, prin unsoare cu unt-de-lemn.

Eu purtam niște pantaloni albi, strânși pe pulpe și o tunică, asemenea strânsă, iar pe umeri o mare și largă manta. Maria, îmbrăcată toată în alb, mai purta pe cap o maramă subțire ca o plasă de păiajen.

În cap purtam un coif de bronz, iar de șold aveam o sabie dreaptă, cu mânerul în formă de cruce.

Armăsarii noștri erau aproape sălbateci și iuți ca vântul vijelii.

Călăream peste o câmpie verde ce se desfășură între două dealuri depărtate, cari băteau în albastru.

Spre apus de unde mergeam noi, curgea un râu, al cărui urlet îl auziam oridecâteori incetineam mersul.

Maria mea călărea băește și ținându-ne armăsarii în frâne, mergeam încetșor, pe când ea îmi povestește despre ministrul meu de finanțe, care mai pusese o nouă dajdie pe popor.

Vocea ei era dulce la auz. Îmi plăcea s'o ascult. Avea sunet tremurat ca de vas de argint ciocnit ușor și mai mult îi ascultam sunetele vorbelor, decât ideile ce mi le spunea prin ele.

— Așa e? mă întrebă ea din când în când.

— Da, Maria mea, da, spune înainte, că te ascult...

Ea spunea și eu o ascultam ca pe o muzică; înțelegeam, nu ce vrea ea să spuie, ci o înțelegeam, pe ea, că e un suflet bun, un suflet blând, duos și plin de milă.

De câteori genunchele noastre se atingeau din pricina apropierei, cailor, mie îmi tot venea să mă aplec și s'o tot sărut!

Gura ei ciripea, cânta, îmi ciugulea inima, mi-o inghitea și-mi venea să strig și să mă cocoloșesc în brațele ei!... Mi-eră cu totul dragă!...

Ochii ei erau căprii și priveau plini de milă și plini de duioșie.

Ea stăruia să ridic dajdia de d'asupra poporului, să cert pe ministrul meu, să fac bine fără nădejdea vreunui pic de răsplată omenească.

Avea dreptate... Și eu eram tot așa de religios ca ea; dar eram îngrijat de un

vecin lacom, care căută pricină de ceartă și de răsbunare, fiindcă îi trăsesem o bătae strașnică.

În cazul acesta ministrul meu avea dreptate și nu puteam să ridic dajdia.

Grija asta și altele multe mă obosiseră și simțeam nevoie de odihnă.

Îmi plăcea să mă plimb peste câmpuri, lăsând drumurile de-o parte: să rătăcesc pe cărările pădurilor și să ascult în taină cântecele păsărelelor.

Și când eră sărbătoare, plecam cu Maria, să uit grijile împărăției, să uit grijele de alții să fiu eu cu mine, eu cu ea, numai noi și numai ai noștri... Dar ea, nici în plimbările astea nu mă lăsa să fiu al meu, ci îmi vorbea — ca și acum — tot despre nevoile altora.

— „Un împărat este un tată al unui popor... Se cade să fie drept ca Dumnezeu, puternic ca el și bun și duos ca un tată pentru copiii lui. Slujba de împărat e o datorie, e încrederea lui Dumnezeu într'un om bun, ca să-i vadă de oamenii lui!” spunea ea.

Și-mi plăcea muzica vorbelor ei, și când ne atingeam ușor, o luam pe după gât, o strângeam la piept și o sărutam!...

Armăsarii noștri — parcă pricepeau dragul nostru — mergeau încet, să nu ne turbure visul gândurilor și focul dragului.

În fund spre miazăzi, eră capitala.

Turnurile bisericelor din ea se vedeau de departe strălucind în soare.

Indărătul nostru lăsam dealuri inverzite pline de păduri de măsline.

Ea sfârșise vorba despre dăjdii, eu făgăduisem sau nu că le voiu desființa, nu știu, dar o amintire ciudată îmi venea în minte. O amintire parcă de vis, parcă de viață trăită, ori de viață ce va trebui s'o trăiesc cândva.

Sufletul mi se umplu cu ciudata asta amintire, că n'o mai putui ține închisă în mine și simții nevoia s'o spui, s'o spui sufletului celui mai apropiat de mine prin dragoste și prietenie.

— Vezi tu, Mario — începui eu să-i vorbesc — am visat, sau am trăit cândva, nu știu bine, ceva ce mă pune pe gânduri și mă neliniștește...

Dar mă oprii din spuse. Un gând mă

Holman Hunt: LUMINA LUMII

Revista „Luceafărul”

povătuia să tac, să nu-i mai desvălesc și ei un trecut întunecos al meu — dacă eră amintire — sau un viitor trist — dacă eră o prevestire.

Ea așteptă însă să-i spui și se uită la mine întrebătoare, cu ochii ei căprii și mari.

O apucați cu mâinile de mâini, i le strânsei, închisei ochii, ca să înghit în mine frumosul ei chip și tăcut.

— Și nu mai îmi spui? mă întrebă ea.

— Mario... parcă nu trebuie să știi și tu ce-mi trece acum prin cap. E ceva nedeslușit, ceva ce parcă a fost, ori ceva ce poate să fie odată. Și d'ar fi frumos, d'ar fi ceva mareț ți-ași spune cu plăcere. Dar prin creerii mei, prin acest drum al gândurilor, e atâta ceață... nu pot să spui: a fost asta sau va fi. Vreau mai bine să tac, ca să nu ne facem inimă rea, că ar putea să fie vreodată așa...

— Și așa ceva tainic să nu știu tocmai eu?!

— Tocmai; pentru că cele ce-mi trec prin cap acum, poate să fie o amintire din trecut, sau poate să fie o privire în groaznicul viitor. Și cum viitorul nostru ne privește, de ce să ne întristăm depe acum?

— Nu, nu! — zise ea — trebuie să-mi spui. Viitorul nostru ori cât o fi de grozav trebuie să-l știu depe acum. Ne vom obișnui cu el, vom lucra depe acum la plivirea lui de îngrozitorii ghimpi...

— Și apoi, chiar dac'o fi scris să ajungi — vai, nu zic cuvântul — n'o să uit nici o clipă că tu ești tot Heraclie al meu!

Știi bine că doar pe tine te iubesc și ochii mei n'o să-mi alunece pe strălucirile din afară ale altora rămași mai sus ca tine. Voi prețui valoarea și strălucirea ta lăuntrică; voi prețui dragostea ta pentru mine, ochii tăi așa de blânzi când mă privesc, și te voi ține în sufletul meu mai presus de toți.

Oricum vei ajunge, chiar ca Iov, zăcând pe gunoaiele dela porțile orașelor, eu tot voi ști c'ai fost Heraclie al meu, care a cucerit Asia mică și Crucea Mântuitorului. În orice condiție grea te va pune Dumnezeu pentru cercarea inimei tale, eu tot te voi urmări, lepădând măririle și orice bunuri date lângă altul, ci, voi veni să împart cu tine hrana strânsă din gunoiu!...

Inchisei ochii, o strânsei la sân și gândii: chiar d'o fi viitorul așa, cu ea alături,

tot Heraclie mă voi socoti, tot va ști lumea oamenilor, că un om trăiește și lucrază astfel, un om vrednic de toate faptele și drept în toate împrejurările și cercările soartei...

O sărutai și ncepui să-i deșir povestea necitită nișă, visată, trăită, sau de trăit cândva!

— Se făcea că trăiesc undeva, în niște locuri ce nu semănau cu cele d'acum, parcă într-o țară streină. P'acolo nu erau castani și smochini ca la noi, nu erau portocali și lămâi, nu erau case de piatră și temple de marmură, ci erau păduri de stejari și de brazi, livezi de meri și de pruni, multe feluri de pomi, alții decât la noi, și oameni cu portul altfel ca aici...

Erau câmpuri verzi, cer albastru, dar nu totdeauna senin.

Eu nu eram nici împărat detronat, nici împărat fugărit, nici oaspete al acelor locuri, ci eram om localnic, om de jos, paria și ilot al pământului!

Și simțeam așa de bine situația asta a mea socială, cum o simt și p'asta adevărata d'acum!...

Eram dintre cei de jos, cu trupul, cu averea, cu neamurile și învățătura. Din cel ce sunt acum, nu mai aveam decât gândul, nu mai eram mare decât în gândurile mele și nu mai eram puternic, decât în hotărârea mea de a spune adevărul. Și totuși, în bezna unei așa vieți, îmi aprinsesem speranțe multe, ca și bieții minieri din sânul pământului — și la lumina acelor văpaite sufletești, alergam și munciam!

Viața mea, cu toate durerile și ostenelele-ei, prin speranțele ce mi le făceam, prin lucrurile ce le puneam la cale, prin munca trudnică de zi și de noapte, eră totuși plină de farmec.

Noaptea, când ceilalți oameni dormiau, eu scriam, eu gândeam, trimeteam Nemărginirei, din bezna pământului, gândurile mele, razele sufletului meu!... Și parcă știa cerul, că jos are un minier în lucru, un minier care lucrează, când cântând, când plângând, dar, totdeauna plin de speranțele izbânzei, plin de dragul muncii.

N'aveam pe nimeni stăpân, dar munciam toate felurile de munci, dela cea în rând cu ilotul, până la cea în rând cu marele dascăl, ori cu marele conducător de țară!

Sâmbătă seara îmi scuturam capul de

praful câmpului, îmi spălam corpul de murdăriile căzute pe el din pricina muncilor de tot felul și porniam la oraș, ca să te văd pe tine Mario, și ca să-ți plac ție!

Tu nu erai ca acum cu mine, tu nu erai a mea. Erăi tu; ochii tăi nu erau însă mari și căprij, ci erau albaștri-vineți. Parcă strânseseși în ei albastrul cerului, viorelele ce năfloreau primăvara pe câmpurile și codrii aceluia pământ!

Sprâncenele astea subțirele, ca două arcuri prea destinse, își trimiseseră toate săgețile în inima și 'n sufletul meu.

Obrajii tăi catifelați de umbra castanilor noștri, de florile trandafirilor noștri, erau mai albi, mai plini de duioșie. Fața ta cu ochii tăi: un soare de toamnă, cu raze duioase, dar reci!..

Și nu mai erai nici tu fiică de rege, erai fata unui om de neam ales, a unui om bun. Eu însă eram din cei de jos și veneam în sus, cu trupul slab, chinuit de muncă și de sărăcie, dar plin de dragoste pentru tine, plin de dorul frumuseței, plin de dorul faptelor mari!..

Și veneam pe jos!.. N'aveam cal să plesnescă sub mine, n'aveam sabie să scânteieze în soare, n'aveam armate să le conduc la isbânzi strălucite, dar aveam tot această inimă, tot această dragoste pentru tine!..

Când ajungeam, cădeam pe pragul casei tale bogate și citeam în ochii tăi mila iar nici decum dragostea!..

Ochii tăi îmi zâmbiau, gura ta rostea cuvinte duioase, dar în ele nu era dragostea, de care m'ași fi simțit eu fericit!

Și mă durea purtarea ta, deși era dreaptă, de vreme ce nu-ți eram drag.

Am înțeles că dragostea mea te supără, că dragostea unui om ce nu-l iubești e tot așa de supărătoare, ca și ura și pisma ce ți-ar purta-o!.. și mi-am apăsât pieptul, am înghițit lacrimile și am răbdat, și răbdam!..

Iubiai pe altul sau nu-l iubeai, nu puteam să pricep; inima ta era așa de mult zăvorâtă pentru cercetările mele.

Mi-erai dragă, dar n'am vrut să mă cufund în bezna vieții mele umilite, ci țineam capul tot sus, voiam să-mi vezi sufletul, mândrețea gândurilor lui, puterea și frumusețea lui neperitoare.

Eram tot credincios în Dumnezeu, în viața fără de moarte a sufletelor și știam că pe dincolo, că 'n viața cealaltă, speranțele mi s'ar fi împlinit cu mai puțină

trudă, că mult mai ușor m'ai fi cunoscut tu cine sunt. Dar nu vream să amân cunoașterea până atunci, vream în viața aceea, vream să-mi ștergi tu însă-ți fruntea plină de sudorile muncii și s'o săruți!.. Vream să cunoști pe Heraclie al tău, cum își cerca puterea cot la cot cu toți muncitorii și în toate muncile!..

Așa îmi trăiam viața, până când într-o zi primii veste scrisă chiar de tine, că faci ca toată lumea: te măriți!

Ce am simțit atunci, Mario, tu n'ai să poți simți vreodată.

Și mă chemai să văd nunta ta cu altul. N'am venit, dar m'am făcut bucurat, și te-am fericit și ți-am trimis cuvinte frumoase de ziua nunții tale!

Și te-ai dus ca păsărica sburătoare din cuibul în care a crescut!..

Inima mi-o simțeam sfârșită, simțeam fericirea când plângeam, dar mi-am încruntat ochii, am isbit pământul și m'am încordat înainte să muncesc!..

Dar era atâta tărie în felul acela de viață, că nu știu dacă trăesc azi, când îți povestesc ție, sau trăiam atunci când simțeam așa, ori am trăit amândouă aceste vieți, ori le-oi trăi cândva!..

Știam că am fost Heraclie — deci visam, poate viața asta nouă — și dacă visam, cine știe că n'oi trăi-o așa de grozav.

Vezi tu, e grozav să te știu a altuia!.. Maria mea îmi ascultase toată povestea și 'mi răspunse și ea dusă pe gânduri.

— Cine știe prin câte schimbări n'o fi trecând și sufletul unui om. Eu cred însă că chiar în condiția de rob umilit simțind că ești tot tu, cel cu inima de flacără pentru mine, cel îndrăgostit de ce-i frumos și mare, tot te-ași iubi.

În disgrația cu care te-a osândit Cercul, eu tot ași rămânea ingerul rămas să te mângâe pentru ce-ai fost odată, pentru ce vrei se fii, pentru ce ai putea fi în niște condiții mai prelnice!

Fii liniștit strălucitorul meu Heraclie! Și mă strânse de mâini și mă sărută.

Cuvintele astea ale ei mă bucurară, dar simțământul de gelosie rămase aprins în mine.

Dădui pinteni armăsarului meu și pornii în fugă. Maria făcu la fel.

Ca două năluci intrară în cetate și trăsei la palat.

Poporul se prosterna în calea noastră dar eu nu mai privii blând și prietenos pe nimeni. Trecui cu capul aplecat spre

piept, cu ochii înfipti în coama neagră a armăsarului ce mi se părea că vrea să despică cu tropotul lui caldarâmul drumului.

Descălicăram în fața ușilor mari. Asvârlui frâul pe greabăn și intrai în sală.

Ministrii stau înșirați în așteptare.

— Măine sunt al vostru și trecui de ei

În camera mea mă trântii pe pat, gândindu-mă: ce e asta, amintire ori vis! Dacă e amintire, în ce vreme a fost? Dacă e vis prevestitor, în ce vreme va fi? Să fie Maria mea a altuia?

Începui s'o strig. Vream s'o întreb și pe ea ce crede. Crede ea tot ca mine în nemurirea sufletelor, socotește viața d'acici o nemurire întretăiată cu crâmpie de uitare, cu vieți ce parcă atunci încep

întâi și parcă la moarte se sfârșesc cu totul!

Vream s'o întreb despre amintirile ei, despre visele ei, despre metempsichosa vechilor Egipteni, despre tot ce crede ea asupra vieții și asupra continuității-ei.

Mario !..

Ea nu venea și palatul mi se părea gol, pustiu și apăsător...

Se deschise ușa și ea intră veselă dar palidă.

— Vino.. Vino.. și spune-mi ce e viața, ce e visul...

Veni și când o atinsei, simții o atât de mare bucurie, că mă deșteptai d'abinele...

— Ah!. Heraclie, Heraclie, cine mi-ai fost tu !..

I. C. Vissarion

O noapte de primăvară

Vrăjit amurg de vis... senină zare...
Tăcere 'naltă... stele tremurânde...
Resfiră crinii albi miresme blânde,
Din glastre tănuite și răvare...

Ades' un freamăt molcom și sihastru,
De parc' ar plânge 'n taină cineva...
Ca un surăs se aprinde o nouă stea...
Răsare luna 'nceț: noian de-albastru...

Privește cerul, clar, spre lume jos
Cum își privește draga lui, — un mire...
Iar luna pare un cântec de iubire
Și fiecare stea un vis frumos...

...Târziu! departe plânge o violină
Tristețea unor vise de altă dată...
(În jurul meu tăcerea, înduioșată,
Ascultă visătoare — și suspină...)

...O, suflet, poate 'nvăluit de o taină
La fel cu a iubirei mele triste,
Ce'n adumbrirea nopții ametiste
Aleanul greu cântarea ți-o destaină,

Restriștea mea de-acum e solidară
Cu plânsu-ți ce se stânge'n depărtare,
Mai trist decât un trist apus de soare
Deasupra unui țințirim de țară...

Și'n clipa asta, sfântă și tăcută,
Mă simt înduioșarei tale frate:
Acelaș dor în inimă ne bate
Iar sufletele noastre se sărută...

...Desmierdătoare visuri de iubire,
Ce'n inima'mi ades înmuguriți,
Pluțiți ușor în jurul meu, pluțiți,
În noaptea asta sunt al vostru mire...

Iar voi, iluzii scumpe, doruri vagi
În sufletu-mi din nou redeșteptate,
Cu degete subțiri, eterizate,
Băteți încet în geamul celei dragi

Și spuneți-i că dragostea-mi, în șoapte,
O chiamă'n pacea liniștei suave,
Ca tânguiosul glas al unei nave
Pierdută'n neguri, rătăcită'n noapte...

...Dar plânsul meu se pierde'n van pe drum!
Tu dormi desigur și-ți visezi iubitul...
Și, vai, știu bine, nu's eu fericitul
Ce'n visul tău frumos se fese acum...

...Și totuși... dacă ar fi în noaptea asta,
Atât de mângăioasă și senină,
Cum încadrează raza de lumină,
Să-ți încadreze chipul blond — foreasta,

Să poți vedea cum gingașele stele
Din valuri de dantele diafane
Clădesc în spațiu punți aeriane,
Și dacă ai năzuii și tu spre ele

Noi am plutit — ca două puncte'n zare —
Învălușiți în roz vestmânt de vise,
Mai sus de'naltul'naltelor abise,
Spre culmi de fericiri imagine...

...Dar noaptea trece... Zarea matinală
Își pune încet al zorilor decor...
În suflet floarea tristului meu dor
Se scutură petală cu petală

Și'n depărtări, pe bolta rourată
De zorile ce picur, pe'ndelete,
Par stelele ce-adorm târzii regrete
Iar luna o regină detronată...

Al. Terziman

Prerafaeliștii

La 1848 câțiva pictori tineri, uniți într'aceleș gânduri cu privire la artă, au alcătuit o grupare aparte, căreia i-au zis Frăția Prerafaelistă. Numele ar fi voit să însemne mai mult niște aspirații nelămurite, decât vre-o înrudire cu Primitivii Italiei, despre care aveau puțină cunoștință. Doar întâmplător le căzuse în mâini cartea lui Lasinio cu gravuri după frescurile dela Campo Santo, în Pisa. Studiarea lor, și în parte cetirea unor pagini din *Pictorii Moderni* a lui Ruskin, i-a mai limpezit în idei, le-a întărit convingerea, că dela Rafael încooace arta era călăuzită — sau mai bine, era ținută în loc, de anumite norme convenționale și că din strămtoarea lor artiștii ar fi trebuit să iasă, căutând să redea cecece ei-înșiși văd și simt în largul vieții înconjurătoare. Acest contact cu natura vie era firesc să aducă o sinceritate mai mare; de unde și apropierea cu Primitivii.

Luați bunioară, *Ecce Ancilla Domini* a lui Dante Gabriel Rossetti. Intr'un iatac, unde lumina candelii se pierde în faptul zorilor ce pătrund pe fereastră, se ivește îngerul — floarea de crin în mână. Dinainte-i, fecioara pe jumătate ridicată din pat se uită cu chipul de sperioasă nedumerire. Între culori, foarte puține, albul imaculat stăpânește; în alb veșmânt de linon, fără altă podoabă decât nimburi aurii, sunt îmbrăcate amândouă figurile. Totul e pictat deadreptul din natură și de o simplitate neobicinuită, de s'ar compara chiar cu pânze asemuitoare de Fra Angelico sau de Fra Filippo Lippi.

Nici vorbă nu era de reluarea metodei Primitivilor. Eylavia lor sfioasă, aproape naivă, ținea de spiritul unor vremi apuse. De atunci alte înrăuriri avuseseră loc. Incepând cu *Reliques* a lui Percy, romantismul deschisese inclupirii cuprinsuri noi de uimire. Câțiva poeți stăruiseră cu osebite asupra unei lumi ciudate, zămislite din însăși fantazia lor, unde iluzia realității e susținută totuși printr'o bogăție de amănunte sugestive — un fel de broderie în cuvinte, care plăcu-se mult lui Rossetti și tovarășilor săi și care intrase de fapt ca o trăsătură de căpetenie în arta lor. Întăiele pânze prera-

faeliste sint inspirate de bucăți într'un asemenea gen ca *Isabella* și *Ajunul St. Agnes* de Iohn Keats. E în adevăr izbitoră atracția lor pentru poetul care vre-o treizeci de ani înainte nu și-a putut stăpâni mirarea față de aceleș frescuri reproduse de Lasinio și care mântue cunoscuta sa odă *La o Urnă Greacă*.

«Frumusețea-i adevăr, adevărul frumusețe, — asta-i tot ce știți pe lume și tot ce vă trebue să știți.»

Înțelesul mistic al acestor versuri ar îmbrățișa mai toată opera Prerafaeliștilor. Credincioși observației, păstrând mult din frăgezimea naturii însăși, au izbutit să întrupeze în strălucirea culorilor ființe și lucruri, pe cari un suflu puternic de imaginație le ridică la niște adevărate concepții originale. Toți sunt poeți într'un fel. Chiar Iohn Everett Millais, mai realist în bogăția subiectelor și mai dramatic, ce pildă netăgăduită de visare ne dă într'un tablou ca *Foi Moarte!*

Patru fete au aprins la marginea crângului un foc de frunze uscate, pe când împrejur cohoară inserarea. Purpuriul din urmă al razelor tremură pe mormanul de foi galbene și în fumul ce se ridică din ele și în abureala depărtării, care desvăluie siluetele câtorva plop. O vreme, fetițele se uită în tăcere, atât de serioase, parcă tristețea toamnei le pătrunde și pe dânsule în vârsta lor de nepăsare.

Desemn și colorit înfățișează aci o minuțiozitate îngrijită, de care mai târziu Millais n'a ținut seamă înlocuind-o printr'un, fel de tratare mai largă, mai liberă cum se vedește în o pânză anevoe de uitat după ce ai văzut-o la Tate Gallery:

Cineva citește noaptea scrisorile dragostei sale pierdute. Către zori, în imbinarea luminii oarecum nesigure din afară cu aceea roșie fumegândă a unei lumânări dela căpătâi, perdelele crivatului se desfac și se arată însăși iubita; iar el întinde mâna, strigându-i: „Vorbește, vorbește!“ Căci, dreaptă cum stă în față-i, ochii țintă, cu vâlul întâiei nopți de îmbrățișări, pare totuși așa de nelămurit îndepărtată. Este chiar dânsa în persoană, ori nălucirea unei minți în-

frigurate? Nici pictorul poate să nu fi știut; faptul că n'a spus-o, e o dovadă încă de simț artistic.

Din tablourile mai însemnate ale lui Holman Hunt s'a dăruit galeriei Naționale în timpul din urmă *Triumful Nevinoșilor*. Noaptea, pe drum necunoscut, merge Iosif, trăgând de căpăstru asinul ce poartă călare pe St. Maria cu Iisus în brațe. Acesta întoarce fața zămbitoare spre mai mulți copii — un alai întreg: trei în frunte, alții la dreapta și înapoi, plutesc într-o lucoare nepământească, cu spice de grâu în mâini, cu rămurele, cu ghirlânzi de anemone, parcă niște anemone ar fi chiar ei-inșii, așa sunt de viu colorați, deși ar vrea să înfățișeze duhurile copiilor uciși din porunca lui Irod.

Această nepotrivire în redarea unei concepții alegorice prin contururi clare, răbdător sfârșite, unde poți distinge fiecare lucru, o simți și în celălalt tablou de seamă, *Lumina Lumii*, în Catedrala St. Paul.

Iisus bate la poarta conștiinței, năpădite de burueni. Chipul în adevăr este de o înaltă tristețe gânditoare; însă felul prezintării — în lunga-i haină, strălucind parte sub felinarul aprins ce ține în mâna stângă, mantaua în aur încheiată la gât cu paftale de nestimate, are ceva teatral. Recunoști într'însul, nu pe Iisus al spiritului creștin, ci un Iisus travestit în pompa ierarhiilor de mai târziu.

Și-i o plăcere cu atât mai mare să treci la pânze lipsite de orice intenție morală, unde artistul a căutat doar să prindă farmecul nedeslușit din poezii ca *Isabela* lui Keats și *Doamna din Shalott* a lui Tennyson. Amândouă se apropie în stil de Rossetti, a cărui personalitate deosebită nu putea să nu aibă răsunet în toți câți l'au cunoscut; el însuși înrăurit în bună parte de iubirea sa pentru Elisabeth Siddal. Din umbra unui magazin londonez, unde frumusețea ei atrăsese privirile unui pictor, fu adusă în cercul Prerafaeliștilor. Aci o întâlnește Rossetti, fiindu-i întâi model, apoi soție — O floare de rară prospețime exotică și care luată și răsădită aiurea nu dăinuie mult. La moartea ei, nici doi ani, după căsătorie, Rossetti se apropie de cosciug cu un manuscris de poezii în mână și-l pune lângă obrazul ei rece, grăindu-i între suspinuri, că scrisese poeziile pentru ea, că-i aparțineau, și că va trebui să le ia

cu dânsa; ceea ce s'a și făcut. După vreme lungă prietinii, gândindu-se la neînlocuita pierdere a poeziilor, au reușit să capete voia de a le desgropă. „Adevărul e” spune Rossetti într-o scrisoare către poetul Swinburne, „că nimeni n'ar fi aprobat fapta mai mult ca dânsa. Arta eră singurul lucru, de care se îngrija foarte serios. Și de i-ar fi fost cu putință, aș fi găsit cartea la căpătâiul meu chiar în noaptea înmormântării”.

Cuprinsul manuscrisului a intrat în volumul *Poezii* din 1870, urmat după vreo unsprezece ani de *Balade și Sonete*, cari vădesece aceiași măiestrie deopotrivă în mănuierea condeiului cași a pensulei. Ingemănarea asta norocoasă de poet și pictor, deși vătămătoare uneori prin nesocotirea marginilor dintre amândouă artele, îl pune totuși deasupra multora, pe un tărâm osebit, unde sufletul său răsfrânge din plin, nu numai armonia de culori și forme ca atari, ci și partea ceea ce adânc, de necuprins ce se relevează în ele:

«Sub arcu' vieții, unde iubirea și
moartea, și spaima și taina, veghează
altaru-i, am văzut întronată frumusețea.....»

Așa scrie de a sa *Sibylla Palmifera*, tinăra palidă cu ramură de palmier, dusă pe gânduri înaintea vieții împresurate de paznici învăluiți ai necunoscutului. Față în față cu această frumusețe oarecum spirituală, artistul pune pe *Doamna Lilith*, urmașa femeii dintâi a lui Adam, care după legenda talmudică a născut numai șerpi. Stă pe un jilt; cu dreapta desfășură părul de aur, cu sângea ține oglinda, în care își privește mulțumită obrazul și umerii goi. Sigură de sine, de puterea farmecilor ei; fără iubire deși voluptoasă, cu nesaț în plăceri; sau cum o descrie însuși Rossetti într'un sonet:

«Tânără, pe când pământul e bătrân,
dibaciu rafinată, atrage pe oameni
în strălucirea mrcjelor țesute,
și stăpânire pune pe inima și corpul
și viața lor — Roza și macul îi
sunt florile; căci, Lilith, unde-i, acel
ce n'ar fi momit de arome și săruturi
dulci și dulce tropoeală?»

Această însușire de a îmbrăca în veșmântul imaginilor și simbolurilor concepții dintr-o lume de gânduri mistice o împărtășește Rossetti în oarecare măsură cu Dante; neîndoios și prin influență, căci a fost încă din tinerețe un bun cu-

noscător al poetului Florentin, din care a tradus *Vita Nuova*. Apoi în inbirea pentru Beatrice, Rossetti a văzut o asemănare ciudată, sortită parcă înadins, cu însăși iubirea sa. Și tristețea accentelor din *Vita Nuova* și *Divina Commedia* au pătruns cu un tremur mai intim, s'au cufundat aproape, în chiar tristețea sa; anume episoade urmărindu-l des, cu stăruința unor vedenii scumpe cum a fost mai ales acela cu Francesca da Rimini. Și ce tablou a scos din el!

În lumina unei zile senine s'au găsit îndrăgostiții lângă fereastră, unde pajura lui Malatesta mărturisește doar de locul întâmplării; încolo puține amănunte. Ce rost ar avea ele, când e vorba de rupea zăgazului dintre două suflete? Verdele și roșul îmbrăcăminții simple, o ramură de trandafiri aprinși căzută jos, iar pe genunchii ei cartea despre Lancelot, care n'a făcut decât să grăbească ceea ce de mult și cu atâta teamă doreau. Strângerea de mâini, apăsarea buzelor întocate, ochii închiși de prisosul plăcerii, spun acum tot. Ce a fost înainte și ce va fi pe urmă, ar mai sta ei să gândească în clipa asta — o clipă numai, în adevăr, dar una fără măsură, eșind din coprinsul timpului prin covârșitoarea plinătate a fericirii? E aci pasiunea mare, din toate vremurile, care poate să rescumpere vremurile de suferințe ori să prăbușească pe totdeauna două vieți. Și nu încerci vre-o scădere cum se întâmplă adesea, când te întorci la textul inspirației, ci mai pătrunse de înțeles îți sună cuvintele:

«La bocca mi baciò tutto tremante:
Galeotto fu il libro, e chi lo scrisse;
Quel giorno più non vi leggemmo
avante.»

În aceeași serie de pânze intră *Salutul Beatriciei*, *Visul lui Dante* și mai presus de toate *Beata Beatrix*, astăzi la Tate Gallery. Datează din vremea când se mai potolise durerea lui Rossetti pe urma pierderii iubitei; și din fundul amintirilor, unde plutea în lumina reveriilor platonice, i-a zugrăvit chipul, strămutând-o departe, în cadrul unui balcon florentin. Cum stă colo, întoarsă cu spatele către sfințit, capul răsturnat puțin, raze de aur se joacă în aurul părului bogat, închipuind un fel de aureolă. ● pasăre vine și-i lasă între mâinile împreunate un mac — semnul morții ce are să vină. Deocamdată un somn de extaz a cuprins-o

și simți cum se întinde, pacea-i alinătoare pe fața palidă, pe gură pe ochi; sub pleoapele închise privirea n'a pierit, ci-i se năzare departe, ca prin cristalul unui lac, o lume de cerească fericire, către care se îndreaptă, îndrumând pe Dante, năluca unui Eros în fund...

În femei a căutat Rossetti intruparea celei mai înalte frumuseți; de aceea a înfațșat-o în atâtea chipuri felurite, dela *Fecioara Binecuvântată*, îngânând între stele șoapte de iubire, și până la *Proserpina*, căreia o rază de lună căzută în infern îi răscolește dorul de bucuriile pământestii. Toate însă, au trăsături asemănătoare, alcătuind aproape un singur tip ce se vede iar și iar la Rossetti, și în parte la ceilalți Prerafaeliști: gâtul de lebădă susține capul, adesea pe jumătate ascuns în bogăția părului, fața prelungă, cu gura ispititor adusă la colțuri și ochii, mai ales ochii... rar s'au plăzmit ochi mai fermecători în expresia lor adâncă, îndepărtată și melancolică. De poartă ea veșminte neprețuite în pozoabe și broderii, ori numai văluri subțiri de culoarea mării; de apare sub răcoroase bolți de frunzișuri, ori în camere de taină cu belșug de flori și arome; de se uită la fantome ce-i trec împrejur cu inimi sau cu torțe aprinse, ori de stă în ascultarea de instrumente vrăjite — ochii rămân stăpâniți de umbra unui gând, în contrast vădit cu buzele rumene, pline, dornice parcă de toată plăcerea vieții. Puține ori își pierd ochii tristețea, la vre-o fată de vârstă încă prea tânără sau când sbuciumul minții e risipit de nebunie, ca la *Oeflia* lui John Millais. Și atunci natura merge înainte într-o revărsare neîntreruptă de splendori: licăre apa vineție pe rochia de mireasă a înecatei, cresc în verde umazeală tufe de plante, atârnă colo în albă înflorire crengi, și prin vraja tăcerii cântă un prihor pe o salcie.

Setea asta de frumos, pătrunsă, și oarecum înfrigurată, de conștiința morții și zădărniceii, se resimte și mai vârtos în *Paradisul Pământesc* a lui William Morris. Nu e chiar titlul ciudat? Niște călători din Scandinavia, spre a scăpa de ciumă, pornesc înainte pe Atlantic în căutarea unui sălaș de tinerete vecinică. După multe și grele peripecii ajung într'un oraș de coloniști greci. Aci sunt bine primiți, și la ospetele ce se dau în cinstea lor se povestesc o mul-

țime de basme și istorii legendare. Le auzi în cadența versurilor adiind din lumea veche de minunății, cum auzi prin somn o muzică dulce, în care, însă mereu străbate nota profundă a trecerii vieții — acciaș tristețe din literatura păgână, deși atmosfera întregii lucrări este medievală. Numai că întoarcerea lui Morris, și a mai tuturor Prerafaeliștilor spre veacul-de-mijloc vine dintr'alt ceva decât iubirea de aventuri, de cruzi baroni feudali omorându-se între dâșii, de arătări fioroase în umbra castelelor. Cercetarea Goticului schimbăse mult ideile asupra unor vremi ce se credeau de tot înapoiate. Ruskin cuprinsese într'o largă privire scrutătoare nu numai arhitectura, pictura și sculptura, ci tot ce s'a fost produs spre mulțumirea simțului de frumos; și, punându-le în legătură cu societatea de-atunci, scosese la iveală o artă de nebănuită înflorire, care începuse mai apoi să decadă. În perspectiva deschisă de *Pietrele Veneției* Morris și-a pus întrebarea: Cum ar putea să se îndrepte starea ei? Și cu pornirea sigură a unui maestru cunoscător în multe, ajutat de Rossetti și de Burne-Jones, a întemeiat o largă organizație, unde artiștii lucrau împreună cu ucenicii, lăsându-le acestora libertatea de a-și încerca și ei talentul în facerea de mo-

bile, vitralii, tapițerii, covoare. Pe urmă s'a îngrijit între altele și de arta grafică. Și pe măsură ce s'a avântat mai mult în asemenea întreprinderi, a ajuns la convingerea că ar fi trebuit schimbat întreg sistemul social de astăzi, înlocuindu-se printr'un altul, în care arta să-și capete adevărata ei menire, și să fie și un mijloc de îmbunare între oameni. Nu o mână de bogătași, folosindu-se fără cumpăt de truda altora; nu lucrători-sclavi sau mașiniști-lucrători ce se înjugă muncii numai din nevoia de a fi plătiți; nu obiecte, cari, — de nu-s urâte, restrâng doar gustul de lux și de pretenție; nu orașe țipând a sărăcie din mii și mii de guri, de-ți este silă. Dimpotrivă să-ți fie drag de ele; și să treci pe străzi îngrijite, între clădiri a căror arhitectură să-ți vorbească și de sufletul generațiilor trecute; și să intri în case unde fiece lucru, dela cadrul din perete până la paharul de apă, să fie pe atât de frumos pe cât și de potrivit întrebuințării sale; și să gândești că toate au ieșit din plăcerea de muncă a unor oameni sănătoși, cu răgaz și voie-bună... nu-i acesta un ideal, mai vrednic de urmărit tocmai prin aceea că, eșind din marginile preocupărilor obicnuite de câștig, mulți ar fi să-l numească o simplă utopie?

M. Beza.

Romanță

— „Vezi bărcile acele, căsuțe plutitoare,
Căsuțe legănate de valul moale, lin?
Cât farmec e pe ele în asfințit de soare! —
Rămâi la noi, la mare, rămâi drumeț străin“.

— „Vezi nava ce se duce cu naltele catarte,
Un drum de spumă albă lăsând în urma ei?
Tot sufletul încolo, un freamăt de departe
Mi-l chiamă'n clipa asta; mă chiamă munții mei“.

— „Ascultă fermecata cântare depărtată:
Din largul mării-acuma pescarii-acasă vin;
Cu cântecul și barca petrec viața toată. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi, drumeț străin“.

— „În țara mea cu măguri și culmi înalte, sure,
Cu doine și cu doruri, cu turme și cu stâni,
Un cântec cum nu-i altul pe lume nicăiere
E cântecul de sară al codrilor bătrâni“.

— „Vom rătăci cu barca și de pe mii de unde
Voiu strânge-al mării farmec, plutind pe valul lin,
Și numai pentru tine în ochi îl voiu ascunde. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi drumeț străin“.

— „M'așteaptă'n munți o vale cu murmur de isvoară;
Cu mine vină'ncolo în munții mei frumoși
Și cerbi și căprioare ce la isvor coboară
Vei îmblânzi acolo cu ochii-ți luminoși“.

— „Eu am crescut pe ape și marea-i fermecată
Și marea nu mă lasă în țara ta să vin,
Și nu-ți voi fi mireasă acolo niciodată. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi drumeț străin“.

— „Și eu sânt dela munte și înapoi acasă
Cu mii de glasuri codrii mă cheamă în țara mea
Și inima îmi plânge și mi te vrea mireasă
Și inima rămâne... Rămân și eu cu ea“.

G. Rotică

Pe drumuri moldovenești

In Sâtași

Hoinărisem jnmătate de zi fără să-mi fi căzut ceva. Urcasem dealul Vișoarei, colidasem ogoarele înzepezite, am coborât în grădinile vătuite și m'am abătut pe la moara lui Moș-Niță să mă odihnesc. Omățul era mare și puhav; intram până peste tureci. Am întâlnit urme de epuri, dar n'am zărit blana unui măcar. Și acum mă intorceam acasă obosit și supărat. Pușca mi se părea grea ca un bolovan. Am urcat priporul Trotușului și am eșit în șleah. Drumul era umblat și omățul bătut de sănii. Să lăsa amurgul fumuriu. Soarele măbind încrusta pe creștitul dealului un rânjet mănios. Ziua fusese caldă, acum însă șfichiuiă un vânt de sară de să-mi fac obrazul. Cerul spălat de huma nourilor lucea sticlă. Zarea limpede cum îi cristalul. În urmă Onești înălțau, prin cușmele caselor, valuri de fum.

Când am intrat în sat cel dintâi care mi-a eșit în cale a fost bădica Costache Irode. S'a oprit în dreptul meu, m'a măsurat să vadă parcă de-s bine îmbrăcat, apoi săltând puțin căciula de pe ochi, îmi dădă: Buna vremea...

— Bună, bădică Costache.

— N'o *chicat* nimica, hăi?

— Nu...

— Așa-i uneori... Câte-odată nici nu gândești și...: tuști epurile...

Mergeam alături pe șosea și din spate ne împingea vântul. Am îndesat bine căciula peste urechile înroșite sfeclă și-am vârat mâinile în mânecile blăniței.

— O să cam vremuiască, făcu bădica Irode... O să *cie* la noapte un pui di ger să înghețe apa 'n inima lemnului... Și zi, ai umblat mult, hai?

— Umblat, de pomană.

— Domnule, și eu is vânător, da să-mi rup eu ciubotele pe drumuri, ferească Dumnezeu...

De o lună de când stam în Târgul Trotușului n'auzisem c'ar fi vânător bădica Costache Irode. De aceea l'am întrebat, mirat:

— Și dumneata ai patima asta?

— După vreme, domnule. Patimă nu, da câteodată noaptea așa mă duc și eu la pândă. Eu numai o singură patimă

am, domnule: tiutiunul... Da' poate ai de-o țigară?

I-am întins tabacherea, întrebându-l:

— Ai pușcă bună?

— Pușcă?..

Clătină din cap, zimbînd.

— Domnule dac' o fi să se lese un ger într'una din nopțile *estea* am să vin să te ieu la pândă. Mergem în Sâtași... Sânt acolo în margina satului niște grădinării a fost sămănat *curechi*... Trag epurii ca oamenii la crăsmă... Numai să se lase gerul...

Costache Irode apucă pe o hudiță începând să 'noate prin troian. Asta era într'o marți, dar vineri sara, cum stăteam cu spatele la sobă ascultând, țuiutul tăcerii, aud în fereastră: boc — boc.

— Poate te-ai culcat, hai?.. Am venit după cum ni-a fost *horba*...

Când am eșit în tindă mi-am dat sama ce frig trebuie să fie afară. Mi-a înghețat mâna pe clampă. Costache Irode scutură opincile în prag și intră în casă.

— E hei că ghine-i aici... căldurică și fum di tiutiun...

I-am pus un pac întreg dinainte.

— Vezi, domnule, de te 'nbracă ghini că-i un ger afară di crapă masaua... Mai ales la chicioare să pui ceva gros...

Deși avea pachetul cu hârtie alături bădica Costache desgoli jumătate de pachet și din învălitoarea groasă croi o țigară cât degetul cel mare.

După ce m'am încotoșmat bine, am luat lădunca și pușca din cui și:

— Gata, bădică..

— Gata.., da' di ci-o mai iei digeaba?

— Cum de geaba?.. Dumneata n'ai luat-o?

— Pușca? Eu pușcă?.. Pușca mea îi în traistă, domnule...

Și-mi arată traista vargată și plină, parcă 'și luase de mâncare.

— Cum asta, bădică Irode?

— Lasă nu mai ști tăti amu... Hai, c' avem di furcă până 'n Sâtași...

Scărția omățul ca niște ciubote. Gerul schimbuse crengile copacilor în mustăți albe. Livezile păreau înflorite. Noaptea era liniștită și albăstrie. Cerul curat, ca o oglindă. Luna plină își ninge argintul

Omățul, pe unde nu era umblat prinsese pojghiță, că să vedea departe, Târgul Ocnii învăluit ca 'ntr'un tulpă albăstriu.

Am străbătut satu fără să ne zăpsiască un câine. Pe gerul ista stau și ei ascunși prin stoguri. De la fiecare casă, prin cușmele de stuh, înălbite, să 'nălțau maldăre de fum. Prin câte-o fereastră să zăria o luminiță cât un licuriciu.

Costache Irode nu scotea un cuvânt; pe mine mă chinuia nedumirăla: La vânat, fără pușcă... Nu știam ce poate ieși din asta. De bună samă, gândeam eu în drum se va opri să împrumute de la cineva o pușcă. Mă uitam la traistă: plină...

Din margina satului apucărăm la vale spre moară. Pe sub răchițele înhorbotate omățul era mare și scorțos. În albia văii Troțușului era așa de ger că prinse să-mi lăcrămeze ochii. La picioare mă și încolțise frigul. Răsufierea țâșniă groasă, s'o tai. Obrajii mi-i simțeam aprinși; mă așteptam să-mi plesnească fața, să izbucnească sângele.

După ce am trecut Troțușul înghețat bocnă, am urcat cu anevoie malul înalt și pieptiș. Nu cunoașteam drumul și am făcut loc tovarășului înainte. Ne-am abătut prin marginea celor câteva case ce alcătuiesc sâtișorul Tuta și cari parcă erau pustii. Nu să vedea ață de fum. Sub poala bolții munții cenușii sprijiniau înălțimea stăpânită de lună. În spre Onești platoul să desfășura ca o mare înspumată.

— Eu aș zice că să facem o țigară...

— ...

— Da poate ți-i frig, hai?

— Dă...

— Ț'am spus eu să te 'mbraci acătării, Cu iarna să nu te joci...

Seoase scăpărătorile și aprinse.

— Las' că de-amu tot deal avem... o să te 'ncherbânți...

Fumul să torcea din țigară ca un fir gros de lână. Prinserăm a urca greoi, înfundându-ne în omățul neumblat. Peste văi plutia borangicul lunii. Departe, în urmă, se pierdeau, ca niște pete, casele din sat.

După câțiva kilometri de urcuș, tovarășul meu să opri. Făcu semn cu mâna.

— Colo-s Sătășii.

Abia să zăriau câteva cocioabe în dosul unui crâng.

— Amu coborâm până 'n margină...

Gerul să mai întetise parcă; mi se în-

cleșta gura. Ochii lăcrămau mărgelile tari. Peste întinderi înghețase liniștea nopții.

— Iacătă am agiuns... Aici...

În fața noastră o mladă înflorită de zăpadă. În dreapta o grădină tăcută și albă, cu obrazul ciupit de urme de dihanii. În fund, pe malul gârlei, o roată cu obada înturțurată. Se cunoșteau, în lung, urme de șanțuri ca niște albi de marmură.

Costache Irode s'apropie de mladă, privi puțin, vrând parcă să-și aducă ceva aminte, apoi intră în desișul înflorit.

L'am urmărit, tăcut.

— Inhă... este, vorbi el și-mi arată un maldăr de fân aninat în brațele unui copac.

— Socoteam c'or ci fost mușterii pe aici.

Luă fânul, îl scutură de zăpadă și-l așternu gros, la loc potrivit.

— Dumneata îi rămâne aici... că 'eu mă duc să pregătesc nada.

Eși din mladă și ca la vre-o 25 de pași se opri, împrăstie zăpada cu picioarele, apoi, cu spatele către mine, nu știu ce scoase din traistă și așază în zăpadă.

— Amu putem ajosta o țigară, făcu la întoarcere bădica Irode grămădindu-și fânul sub opinci. Vezi di așază ghini sub chicioare că nu să știe cât putem aștepta. Nu vezi?... scapără di ger...

Sedeam rezemat de copac, cu privirea ținută înainte. Împrejur tăcere, ca 'ntr'un țințirim... Mlădițele înspumate să 'nălțau spre cerul de sticlă ca niște lumânări lungi și subțiri. Departe înfrumusețeau priveliștea cireșii înfloriți... Nu se vedea în zare mici umbră de sate...

Frigul mă 'ncolțise în toate părțile: nu-mi mai simțeam picioarele. Lui bădica Irode nici nu-i păsa. Pufăia din țigară și torcea fumul, gros, prin nas.

Deodată, din malul gârlei, răsăriră urechile, apoi capul unui epure. Stătu puțin ascultând, apoi cu pași mărunți și deși, porni anume parcă spre nada așezată de tovarășul meu.

Am îndreptat pușca să trag.

— Ce vrei să faci, domnule? Vrei să mi spării marfa?... șopti încet, trăgându-mă de mână.

Un alt șoldan să ivi și s'apropie de cellalt. Amândoi începură a ciuguli, a mușlui cu botișoarele prin zăpadă. Costache Irode aștepta un răstămp apoi tuși tare.

— Ii sperii, șoptesc eu.

Ho, flăcăilor mânca v'ăși cu borș, răcni bădica Irode.

Epurii înălțară capetele, ciulind urechile. Ascultară, pe urmă prinseră iar să macine zăpada.

— Is flămânzi saracii... geru ista suge, ci crezi dumneata !..

Dar epurii începură acum să se 'nvârtească în loc și să scuture capetele.

Incercai iarăși să 'ntind pușca.

— Dă-o naibii rugină și Costache Irode scoțând din traistă un sac păturit, ieși din ascunziș îndreptându-se grăbit spre șoldanii ce să rotiau, amețiți parcă. Epurii, auzind sgomot, încercară să fugă, însă nu făcură decât câteva sărituri și să 'ncurcară în omătul mare, răscolit.

Iute, ca o pisică, aruncă sacul și prinse unul, apoi alergă după cellalt care se îmbătase parcă, așa bălăbănia picioarele neștiind unde să fugă.

Când veni cu amândoi epurii în sac, vorbi, vesel.

— Vezi că merge și fără pușcă ?

Eu incremenisem. Uitasem și de frig și de pușcă, mirându-mă și neputându-mă dumeri.

— Cum să face asta, bădică Irode ?

— Apoi vezi, aista-i *talantu* meu...

Eu n'am trebuință di pușcă, numai ger să cie...

— Spune-mi și mie cum faci ?

Costache Irode mă privi lung.

— Cum stai cu frigul... mai așteptăm ori mergem ?... Eu socot că de amu n'a mai chica... Ci zăci.

— Mi-s boacă picioarele... Strașnic ger în noaptea asta...

— Apoi să mergem dar...

Anină maldărul de fân în copac și ieșirăm din mladă.

— Păcat că nu mai stăm... mai spre ziuă ar mai chica vre-o dihanie—două.. Da' geru ista ti tae nu alceva...

Mă țineam în urmă ; în sacul din spate se sbăteau epurii...

— Amu hai și mi-i vidē și *aparatele*..

Ne-am apropiat de locul unde a prins epurii. Nu vedem nimic.

— Iaca aici ș' aici... ș'aici..

M'am aplecat deabinelea. Unde și unde câte un pătrunjel înfipt în zăpadă. Pătrunjelul scrijelat în cap și între scrijelături vârate coji de ceapă.

Priviam fără să pricep ceva.

— Iacă-tă aista-i *pîtrînjel*... și aista-i ceapă...

— Astea le văd și eu..

Costache Irode ridică un pătrunjel și mi-l apropie de nas. Un miros tare mă

izbi. De iuțea mă podidi lacrimile. Am scos batista să-mi șterg ochii.

— Dumneata ți-i ștergi, da lor cine li șterge ?

— Lor ?

— Lor... că vezi cum vine treaba. Asta să cheamă că-i hrana lor... Ei trag la pîtrînjel că li plac frunzele... rupe-o frunză două... ceapa : foc... că-i di cea moldovinească... ochii încep să-i usture... i-ai văzut cum scutură din cap ?, lacrimile încep... închid ochii... gerul atâta așteaptă să dea peste umizală... li 'nghiață pleoapele... și pi urmă ai văzut cum să învârtiau amețiți ?..

— Și cum ți-o trăsnet în cap asta, bădică Costache ?

— Că doară nu-i cine știe ce mare scofală...

Iși strânse „aparatele” și pornirăm. Scoborâșul era ușor ; începui a mă înfierbânta. În urmă rămânea păduricea îmbrăcată într'o pulbere albă.

Când am ajuns în Tuta era târziu. Pe la ferești nici o lumină. Prin acoperișuri tot să mai torcea fumul. Costache Irode lăsă jos sacul și-mi spuse.

— Strașnic ger, domnule... Eu socot că n'ar ci rău să ne-abatem pe la o casă să ni mai încălzim...

— Acu, după miezul nopții ?

— Ce-are-aface... am eu o casă la care oricând poți trage...

Fără să mai aștepte răspunsul meu, luă sacul și nu făcurăm mulți pași pân' să opri în fața unei case mici și curată, pahar. De la poartă se vedeau chenările albastre ale fereștilor. În ogradă rânduială, ca la un gospodar. Un câne ne zăpsi dar să potoli repede când auzi glasul tovarășului meu.

— Taci mă Tărcuș...

— Aici stă vre-un neam al dumitale ?

Puse sacul pe prispă și-mi răspunse, dând un pumn căciulii de ajunse pe ceafă.

— Stă o prietenă a *me*... o vadană... numai dacă cumva poate te 'ntreabă nevastă-mea să nu te scapi cu horba, că apui îmi scoate peri alghi...

Bătă de două ori în fereastră și cineva întreabă ;

— Tu ești Costache ?

— Eu... și un tovarăș...

O lumină înflori în casă și zăvorul scrâșni în ușă,

— Buna vremea...

— Țămim dumnelor-voastră...

— Ii ci tras un pui di somn până amur'?

— Numai cât am atâchit.

În casă era cald și bine. Din spre soba înfăntată vinia o dogoare plăcută. Lângă sobă patul acoperit cu macăt nou, cu un clad de perne în fund sub culmea pe care atârnavu câteveica și rochile frumos orânduite.

— E un ger afară, Anico, di să crăpi și inima în *cheatră*...

Spre răsărit, în fața icoanelor împrejmuite cu beteală și flori, o candelă își măcina zimbetul. Stive de busuioc aromiau căldura. Pe lăiți erau așternute lăicere de lână. Pe masa din mijlocul casei o față de in cu mărginele înflorite, roș și negru. În gura cuptorului, lângă ușă, farfurii smălțuite, așezate ca un brâu.

Gospodina era o șerpoaică de femee cu niște ochi verzi, strălucitori, ca frunza înrouată; sprincene groase le umbria adâncurile. Nu cred să fi avut 30 de ani. Un trup bine clădit și plin și o față lungăreață cu obraji ușor rumeniți de căldură. Când râdea îi sticliau dinții ca pojghița omătului.

— Iaca Anico ți-am adus un vânat. Ai o șfară?... să-l legăm di chicioare...

Legară epurele, femeea îi netezi blana și-l vâră sub lăiță. Scoase din ocnită o strachină cu plăcinte din care se ridicau aburi mirositori a brânză și din dulap o gărăfioară cu rachiu.

Rușinoasă, cu jumătate de gură, mă pofti să iau loc mai lângă masă.

— Păi di ce-ai pus numai două pahare? Ci, tu...?

— Eu nu cinstesc...

— Ba să ei cu noi... nu ti mai rușină ca o *nireasă*... să ei di colo cu noi... că mnealui știe cum stă *chestia*.

Prin trupul plin de frig rachiu aluneacă desmormind toate ciolănașele. Mă încinse căldura și obrajii îmi ardeau.

— Ai copii, întreb pe Anica?

— Nici n'am avut... doisprezece ani am trăit cu răposatul., da' nu mi-a dat Dumnezeu...

— O avut un barbat bicisnic, făcu Costache Irode umplând păhăruțele.

— Ei și dumneata de-acolo... și Anica duse mâna perdea gurii, aplecând ochii, rușinoasă, apoi astupă fereștile cu câte-o pernă.

Am urmărit-o când să mișca prin casă fușta strâmtă plesniă pe trup. Sub polcuță mocnia jarul sânului. De sub grimeaua albă ieșeau câteva șuvițe castanii lucitoare.

Când gazda să aplecă să umple soba cu lemne, bădica Irode îmi făcu cu ochiul.

— Zi, vrei numai dicât să 'mpuști ceva?... Eu ași chiti că-ți agiunge unu.. da' dacă vrei numai dicât!..

L'am înțeles unde bate.

— Poate-mi esă ceva în cale... știi: patima... simt că mă furnică...

— Apui di asta așa-i... patima, ca și titiunul, ca și...

Anica îi tăe vorba.

— Da 'di ci nu mai poftiți? Ia 'n poftiți mă rog o bucățică di 'nvărtită...

— Poate că pi lângă aista mai chică... Da eu zic că era ghine, pi geru ista, dacă-ți schimbai gându...

L'am priceput iarăși unde bate cu vorba; am mulțumit gazdei, strângându-i mâna caldă.

— Până 'n malul Trotușului te agiung și eu... cât îi umbla eu mai trag o țăgară... poate-ți chică ceva... Te-ași întovărăși și eu da' n'am pușcă

Am dat buna sara și-am eșit. Costache Irode mă dusă până la ușa tinzei.

— Vezi numai să nu uiți di ci ți am spus... că-mi scoati peri alghi dac' o află...

În urma mea zăvorul scrășni încuind căldura, liniștea și dragostea...

D. Iov.

In Slujba Păcii

— Răspunsul lui Nenea Mache. —

Les réalités de l'heure présente
dominent de haut les vaines sub-
tilités des diplomates et les plats
bavardages des pacifistes. Plus
qua jamais, aujourd'hui, gouverner
c'est prévoir.

Gustave Le Bon.

Domnul Brătescu-Voinești în scrisoarea V-a care poartă titlul „In Slujba Păcii” — ne împărtășește dorința ce o are de a schimba mersul ticălos al omenirii după pornirile generoase ale inimei sale de poet; mai concret, cere nemijlocita și definitivă încetare a războaelor și ne propune, ca formulă practică în acest scop, desființarea armatei, preciz: „transformarea armatei distructive în armată constructivă”, organizarea ei în vederea lucrărilor publice (facerea de poduri și drumuri, desecarea bălților, plantarea de păduri etc.)

Aceste visuri umanitare nu le putem decât admira și chiar a le împărtăși ca visuri; căci care dintre noi ar putea jura că nu a nesocotit, în unele momente de desnădejde, chestiunea prealabilă a posibilităților?

Oricum, dela întâia pagină a Scrisoarei V-a ne dăm seama că autorul cade și el în greșeala utopiștilor sociali — greșeală care dealtfel conține definițiunea însăși a utopiei: aceștia deși pricep perfect, uneori, mersul Istoriei în ce privește trecutul, justificând cu o nepărtinire de tot filosofică fie încetineala dezvoltării așezămintelor omenești fie sensul și natura însăși a progresului treptat; deodată însă, când vine vorba de timpurile actuale, ei sunt loviți ca de orbire (a cărei origine — fie zis în treacăt — o presupunem de origine pur subiectivă): numai văd rolul cauzalității, Istoria a stat subit; ceiace se petrece sub ochii lor numai este Istorie. Pașii omenirii numai atârnă de ambianță și posibilități; Prezentul este în adevăr fiul Trecutului — ei o conced, n'au încotro — dar nici el nici Trecutul nu vor înrăuri Viitorul care va trebui să fie alcătuit după planurile sublime și atotprevăzătoare născute de creerii aleșilor. Să nu se mai uite nimeni înapoi, și *tabula rasa* de tot ce a stăpânit, călău-

zit, înviorat până acuma omenirea, idei și simțământe; nu progres ne trebuie de acum înainte, ci răsturnare, proclamă acei *luminători*: prin răsturnarea nemijlocită a tot ce a fost vom aduce raiul pe pământ.

Asemenea lor, autorul Scrisoarei V-a îndreptățește nepărtinitor trecutul, primește până și adagiul „*si vis pacem para bellum*”, admite ființarea armatelor organizate spre distrugere, pentru acele vremuri când popoarele așezate aveau a se apăra împotriva pornirilor distrugătoare ale Barbarilor, astăzi însă, zice D-sa, primejdia năvălirii unor popoare rămase în faza nomadă numai amenință pe cele sedentare, numai există Barbari: *deci*, vădit, singure „lipsa de pricepere a Suveranilor și slugărnicia sfetnicilor lor” mențin instituția învechită a armatelor organizate în vederea distrugerii.

Fără a apăsa asupra întorsăturii neașteptate ce s'a dat concluziunii acesteia, suntem îndreptățiți a ne întreba cum de nu vede autorul că tot mai există popoare barbare, dacă nu în înțelesul exterior al cuvântului — căci au părăsit starea nomadă, nu se mai înfățișează în pielea goală și cu arcul în mână — totuși cu însușiri și porniri asemănătoare: numiți-i popoare de pradă sau și mai eufemic dacă voiți, popoare cu năzuințe imperialiste. Că astfel de popoare amenințătoare n'ar mai exista, că România în special (aici ne doare!) nu mai este înconjurată de primejdii, că ar fi o „nebunie” vădită de a păstra armate organizate, ca în trecut, astăzi când *imprejurările ce le justificau s'au schimbat*: iaca unde divergența între autorul lucrării și cititorii lui rămâne irreductibilă.

Totuși să trecem în revistă considerațiunile ce le aduce autorul în susținerea părerii sale ce ne încumetăm a i-o califica de anachronică:

Natura însăși ne dovedește temeinicia tezei, arătându-ne cum s'au dus naibei tocmai animalele cele mai bine înarmate pentru atac și apărare: ichtiosaurul, iguanodonul și alte lighioane *ejusdem farinae*, acoperite cu solzi groși, cu ghiare înspăimântătoare cu coarne nenumărate, și cari au dispărut asfixiate de chiar această armatură ofensivă și defensivă menită a le asigura o dăinuire eternă.

Sub ochii noștri încă, broasca țestoasă, în ajunul peirei, nu mai poate, cu țeasta ei greoaie, decât a se târî și a se ascunde în mocirle, pe când pasărea, ușurată de orice piedică *quo non ascendet!*... Vedeți, Natura însăși s'a răsgândit, recunoscând de absurdă direcțiunea pe, care apucase. Așa fiind „cum de nu înțeleg cărmuitorii că astăzi când condițiunile de existență ale omenirii s'au schimbat, popoarele înarmate până'n dinți sunt în domeniul social ceiece au fost iguanodonul și ichtiosaurul în domeniul biologic?” Și cum să nu rămâi încremenit față de „insuccesul ideilor pacifiste”, cum să nu te îndoești de valoarea rațiunii omenеști?

Fără a mai cerceta tainele, scopurile, contraxicerile, căințele Naturei — cari poate în însăși intențiunea autorului nu au fost folosite aici decât într'un scop de înfrumusețare litară — opunem mirării D-lui Brătescă-Voinești tot o întrebare, ce nu comportă, credem, două răspunsuri: unde ar fi ajuns astăzi biata Franța dacă propaganda pacifistă care bântuia cu furie la dânsa înainte de războiul mondial, puternic alimentată de nu chiar uneltită de viclenia dușmanilor ei, ar fi triumfat, lăsând viitorul Patriei pe mâinile maselor inconștiente și neprevăzătoare? Și mai întreb — deși astfel părăsesc șirul logic al discuțiunei — nu vă dați seama de primejdia mult mai grozavă a unei propagande asemănătoare, într'o țară ca a noastră a cărei putere de rezistență e drămuțată prin lipsa de cultură generală, prin inferioritatea omogenității etnice, prin tendințele centrifuge ale unor minorități ostile sau, în cel mai bun caz cosmopolite, deci nelegate de noi cu inima și nepăsătoare față de năzuințele și de temerile noastre? Amănați — dacă vă pasă de țara aceasta — amănați pentru un viitor îndepărtat teoriile pacifiste emasculatorie, căci înainte de toate trebuie să fim! *Primus vivere deinde philosophari*.

Dar — se întreabă autorul — nu cumva păstrarea armatelor organizate pentru distrugere s'ar datori unei ure innăscute și de neînlăturat a omului pentru semenul său de alt neam? Și D-sa se pronunță hotărît pentru negativă, deoarece învățămintele vieții l'au încredințat că „religia urei dintre popoare nu vine de jos în sus ci de sus în jos (dela oligarhie la popor, talmăcim noi, fără a răstălmăci, credem). Eacă, în adevăr, diferite momente convingătoare din campania 1913:

Vedem întâi cum aleargă soldații noștri, mii și mii, la punctele de concentrare, însă nu mânați de ură sau de spiritul răzbunării — nici de dorința de a pune capăt unei suferinți obștești, ci aduși — cu amenințare de pedepse aspre înscrise din vreme în codul militar — și aprinși de otrava urei ce le-au turnat în suflet șefii lor (vedeți: de sus în jos!)

Reflexiunile ce-mi sugerează tabloul de mai sus sunt următoarele: Sentimentul urei față de popoarele străine e, în adevăr, necunoscut inimei Românului; el nu mai vede în dușmanul învins decât omul, pe aproapele, căruia nu-i mai arată, după încetarea luptei, decât milă și bunătate. În această privință Românul se deosebește hotărît de multe alte popoare: amintim măcelurile săvârșite de Bulgari după luptele din Dobrogea, torturile barbare suferite de captivi români în Bulgaria și înspăimântătoarea mortalitate consecutivă; peirea a 70% din captivii noștri din Germania răpuși de cruzimele cari au stârnit indignarea lumii întregi; ororile Ungurilor la Tisa; fapte cari, mai-mai, ne fac a deplânge incapacitatea de ură a sufletului românesc. Dar vezi, tot acel soldat român, blândul Român, a știut să lovească vârtos în cei care-i cotoceau țara. Concluziune: nu ura a mânat pe soldatul Țărei, nu o otravă te poate aduce la gestul cel mai nobil, la jertfirea cea mai sublimă care poate fi, aceea a vieții tale pentru binele imediat al obștei, sau chiar numai în folosul urmașilor îndepărtați. Și așa chemarea în scenă a șefilor cu otravă eră cel puțin fără rost; nu la ură aveau a fi îndemnați soldații, ci la datorie. Și în adevăr dacă unii dintre ei nu veneau de bună voie și mergeau la moarte numai pentru că se simțeau „amenințați dela spate cu împușcarea în caz de nesupunere”, iar nu

din conștiința „că jertfa lor va pune capăt unei suferințe obștești”, aceasta nu dovedește alt nimic decât că nu am ajuns încă la gradul de cultură și creștere care aduce o națiune la cel mai minunat *consensus omnium* ce poate fi.

Trece acum un convoiu de captivi bulgari; soldații noștri, cu gravitate și fără un cuvânt de batjocură, se apropie de ei și împărtășesc pâinea cu dușmanul. Desigur — deși autorul nu o spune — purtarea omenoasă a soldaților noștri nu a provocat împotrivirea, nici măcar cea mai mică desaprobare, a șefilor prezenți (dintre care va fi făcut parte și Dl. Brătescu-Voinești.) Ei atunci, nu „de jos în sus” ci în desăvârșită unire de vederi și simțăminte între popor și oligarhie — care tot din el a eșit — adică între oameni de același sânge. Au nu cumva cultura și creșterea vor fi prefăcând bunătate de om în fiară sălbatică? nu cumva constituiesc o decădere și sunt condamnabile? Vom mai auzi-o poate și asta în acest timp de rătăcire și de răsturnare.

Alt film: într'un sat bulgăresc; un gospodar de acolo e luat la bătae de un soldat român, numai știu în ce împrejurare; se împacă apoi cu el și iată-l acum șezând, seara, lângă vatră, de vorbă cu ai noștri, buni prieteni cu toții. Bulgarul, pacifist și altruist — ca toți Bulgarii, precum se știe — cu un ton blând, îndurerat și „iertător” deplăge soarta bieților Români înduioșați și ei de atâta compătimire neașteptată: „Nu de bună voie ați venit, alții v'au adus, precum tot alții ne-au mânat și pe noi; mi-au luat patru feciori din cari trei au murit...”

Alt Bulgar, în același ton împăciuitor, tradițional în țara lui: „grozăviile săvârșite de Bulgari? Domnule, nu a fost vina lor; omul cel mai blând se face rău dacă-i dai arme și munițiuni; cei de sus le-au dat arme, ei sunt de vină.” Și, contrast caracteristic ce trebuia neapărat seos la iveală, pe când vorbea bunul Bulgar, ce să vezi: un căpitan român — reprezentantul odioasei păături conducătoare — bătea până la sânge pe un biet soldat care, la exercițiul în curs, nu știuse să strige hura! cu destulă sălbăticie, „ca fiara” cum eră porunca.

Dl. Brătescu-Voinești e înduioșat de bunătatea Bulgarilor: e dreptul D-sale. Noi însă — să ne ierte Dumnezeu —

instinctiv ne-am fi gândit întâi la o tactică vicleană și concertată în scop de a slăbi în armata noastră disciplina și respectul către superiori.

Oricum ar fi, toate aceste incidente, culese de Dl. Brătescu-Voinești, au menirea de a inveda, întâi, că nu există ură innăscută și statornică dela popor la popor; apoi, când poporul nefiind capabil firește nici de o ură trecătoare, ea trebuie să-i fie insuflată „de alții”.

Cari sunt acei „alții”, acei „otrăvitori”? Bine înțeles cei din pătura conducătoare. Că aceștia s'au ridicat tot din popor puțin importă. Căci ce legătură are capul cu brațele sau picioarele? Zicătoarea „unde nu e cap, vai de picioare!” nu e datorită înțelepciunii poporului; ea trebuie să fie de origine oligarhică, fără dor și poate: *is fecit cui prodest!*

Dar să lăsăm ironia:

Ura nu a fost vreo dată un factor apreciabil în izbucnirea războaielor. — A nu fi, însă, accesibil urei nici față de anume fapte oricât de grozave, constituie slăbiciune și denotă inferioritate în toate privirile. Un popor care ar avea de regulă să plătească cu aceiași măsură și binele și răul, s'ar face de răsul lumii și, ce e mai grav, ar fi pe veci victimă. Acei cari lucrează la deșteptarea nepăsătorilor și inconștienților trebuie numiți, nu „otrăvitori” ci buni fii ai Țării. Intrebuințarea de mijloace tactice în această deșteptare e în rațiune inversă cu gradul de cultură și starea morală a unui popor. Printre aceste mijloace factice ne încumetăm a înnumera censura și chiar starea de asediu, ca neapărat trebuincioase în unele perioade critice — precum, fără îndoială, și în momentul actual. Măsuri de soiul acesta nu sunt, de sigur, pe placul autorului, dar *salus reipublicae*... Și oportunismul nostru merge până a desaproba dojana ce — ne povestește autorul — a aplicat-o unui domn care dăduse pe mâna poliției pe împărțitorul unor manifeste socialiste anti-răsboinice; argumentul *ad hominem* cum că acel Domn, fără ocupație apreciabilă, se ducea des la Capșa de dorul aperitivelor sau la club de dragul bridge-ului, poate fi o abilitate retorică proprie a atrage aplauzele unor mentalități primitive, dar nu are nici un rol logic în cauză, unde singurele critere serioase sunt: conținu-

tul manifestelor subversive în chestiune, momentul în care s'au produs și interesele Țării: văzute de cine? de cei ce sunt pregătiți pentru a le înțelege și calificați pentru a le apăra — vezi bine, nu de partea incultă și inconștientă a corpului social.

Autorul desfășoară apoi, mai amănunțit, ideea sa de predilecțiune — organizarea „armatei constructive” — și, după o serie de calcule ajunge a fâgădui Țării noastre un spor anual de avuție de „un miliard una sută milioane lei” depe urma operațiunilor noii armate. Ear și mai frumos: cheltuețele directe și indirecte — în valoare de un miliard anual — ale vechiei „armate distructive” fiind suprimate prin însăși desființarea acelei armate (și noua „armată constructivă” necostând, se vede, nici un ban), iacă un nou și frumos spor de avuție națională; încât — *summa summarum* — avutul României se va mări pe fiecare an cu nu mai puțin de „două miliarde una sută de milioane”.

Fără a nega frumusețea ideii în sine, fără chiar a mai revizui calculele la cari se dedă autorul, sau a mai înșira obiecțiunile de tot soiul ce ar învedera natura utopică a programului D-sale, suntem aduși firește a opune o întrebare prealabilă: aștepta-va România, înainte de a păși la inovațiunea propusă, ca războaiele să fi dispărut definitiv depe fața pământului, sau cel puțin ca ea anume să se vadă la adăpostul poftii vecinilor, cari astăzi nu numai că stau la pândă dar organizează la noi defetismul, prin toate mijloacele?

Autorul, care a prevăzut întrebarea, nu se sfiește a răspunde fără înconjur, că putem chiar de acum și cu deplină încredere în ziua de mâine, proceda la înfăptuirea propunerii D-sale, adică la înlocuirea „armatei distructive” prin o „armată constructivă”.

Pe ce întemeiază imperturbabila D-sale certitudine? Poftim: „E foarte probabil, sigur chiar, că cel puțin 20—30 de ani niciunul din popoarele ce ne înconjoară nu se va gândi să reînceapă războiul”; și chiar de s'ar încumeta să o facă, ar fi oprite de Puterile apusene, sub apăsarea opiniei publice care — mai idealistă decât o credeți — „nu ar tolera ca un vecin hrăpăreț să crotosească o țară

care a întreprins o experiență utilă întregii omeniri”. „Lucrul nu e numai probabil ci e sigur”, stăruiește Dl. Brătesc-Voinești (în contradicție desăvârșită cu ceiace singur gândise, câteva pagine mai înapoi — drept întemeiere a convingerei sale despre zădărnicia unui Tribunal arbitral între popoare — și anume: „In caz de nesupunere a Statului condamnat, tot atât de greu îmi vine să cred că Statele neatînse de conflict s'ar putea hotări să părăsească drumul propășirii pacifice, pentru restabilirea dreptului unui al treilea.” !

Nu știm când au fost concepute și scrise păreri cari fac fondul Scrisoarei V-a și convingerile pe care autorul le întemeiază; dar chiar dacă ele sunt anterioare strălucitelor desmintiri ce i le-au adus implicit întâmplările de după înțetarea războiului mondial, suntem în drept să ne mirăm cum a mai putut să le încredințeze tiparului: căci acele întâmplări, dureroase pentru noi Români, prevestitoare neîndoioase ale primejdiiilor de mâine, nimicesc din temelie toată argumentarea D-sale.

Dar autorul merge până la capăt, ia în privire și ipoteza cea mai pesimistă ce i s'ar putea opune, anume cazul când opinia publică mondială — nerecunoscătoare față de nobila experiență făcută de Țara noastră în interesul omenirii întregi și nepăsătoare față de agresiunea ce ar fi suferit din partea unui vecin lacom — nu ar determina Puterile apusene să sară în ajutorul nostru. Fi-va dovedit, cel puțin atunci, că înlocuirea armatei de astăzi prin o „armată constructivă” a fost o anticipație desastroasă? Autorul nu sedă bătut nici acum. În adevăr, nu se sfiește a susține că și în atare împrejurări, va fi fost bine „să ne riscăm Tronul și Țara în scopul servirii întregii omeniri” și că vom avea ca o mângâiere îndestulătoare: „perspectiva marei cinste, marei fericiri de a intra în Istorie sub numele idealistului care și-a pierdut totul, organizând armata în vederea construirii.” De altfel, „neamurile nu pier”, Polonia a reînviat după mai bine de 100 de ani, „cu atât mai puțin va pieri un neam care ar experimenta o reformă în scopul slujirii omenirii”. Și apoi — ultim și zdrobitor argument — „faptul zoologic că au pierit lighioanele extrem de înarmate și că urmașul maimuței des-

armate a ajuns regele Naturei ne poate dovedi netemeinicia acestei temeri."

Last not least!

A clădi teorii abstracte pe nesocotirea realității actuale, a necesităților și contingențelor, nu este totdeauna o simplă desfătare a spiritului, un joc inofensiv. Sunt idei-slăbiciuni precum sunt și idei-forțe: teza D-lui Brătescu-Voinești nu o putem clasa printre aceste din urmă. O declarăm cu atât mai vătămătoare cu cât forma ce o îmbracă e mai plăcută, cu cât autorul e mai prețuit ca scriitor și stimat ca om, cu cât a meritat până acum mai multă încredere și influență.¹⁾ Propaganda D-sale, care vine de se adaugă atât de neașteptat la aceea a agenților conștiinței ai dușmanului, va fi bucurând — ca tot ce ne poate slăbi — pe Unguri, Ruși sau Bulgari; pe noi trebuie să ne turbure, să ne îngrijească, să ne sperie, oricât o vom recunoaște de sinceră și curată în intențiuni. Unei propagande vădit intempestivă și primejdioasă — o simplă ochire în jurul granițelor Țării ne-o dovedește deindată, orbitor ca lumina zilei

1) Ne permitem a adăuga: și cu cât Revista ce și-o însușește — sau o adăpostește — e mai citită și mai populară.

— să opunem una contrară cu atât mai intensivă și neobosită cu cât cealaltă poate fi mai ademenitoare. Să combatem deci din răspuțeri — e de datorie pentru fiecare dintre noi — tot ce poate compromite dăinuirea unei Patrii deabia încheiate prin jertfe și dureri, tot ce poate știrbi unitatea de cuget, tăria și avântul neamului nostru în credințele și idealurile lui. Sub acest imperativ am cugetat a ataca cu un condeiu puțin autorizat lucrarea unui scriitor de seamă.

Iar, înfăptuirea visurilor D-lui Brătescu-Voinești — poetice și frumoase în sine cine ar nega-o? — să o lăsăm pe seama urmașilor îndepărtați cari (ferice de ei!) vor cunoaște evul de aur într-o țară neamenințată de nimene, deci logic și pe drept pacifistă. Noi, cei de astăzi, avem o țară încă primejduită, încă de aparat. Și vezi bine, nu cu regimente impetritoare de șosele sau sorbitoare de bălți o vom pute scăpa și aduce la bun liman.

R. Sturdza

Nota Redacției. Revista *Luceafărul* găzduiește cu prietenie „răspunsul lui Nenea Moche“, cum a găzduit și scrisoarea d-lui Brătescu-Voinești.

Părerile noastre — dacă o fi să ni le ceară cineva — sînt altele. Observăm numai că Nenea Moche se emoționează prea mult de visurile unui poet.

In lumea copiilor

La joc

S'a făcut pe maidanul dealături un derdeluș strașnic. Au cărat de prin curțile lor oamenii zăpada și au adus-o acolo. Apoi a început să 'nghete și, — nenșo- rule, — acuma să te tot dai cu sania.

Te sui sus în vârf, îți faci vânt și, într'o clipă, ca glonțul, te prăvălești de vale până în mijlocul străzii.

Cât e ziua de mare copiii nu se mai despart de derdeluș. Ba cu săniile, ba fără sănii, pe vine. Uneori se mai joacă și de-a războiul. Și să te ții! Unii sunt turci, alții români. Derdelușul e Grivița, iar bulgării de zăpadă servesc de gloanțe.

— Pe ei, mă!

Și întotdeauna, — nici nu se poate alt- fel! — românul bate pe turc.

Ce zarvă-i și astăzi, joi după prânz...

S'au strâns vreo doisprezece băeți la derdeluș și fac un sgomot, o gălăgie de nemaipomenit.

Eu stau în casă la căldură. Bunica lu- crează la ciorap. Mama cârpește rufe.

Mă frământ de colo până colo. Nu-mi vine să stau un moment locului. Cum m'aș mai da și eu pe derdeluș și cum m'aș mai juca și eu cu băeții de-a răș- boiul!

Dar pas de fă ceva! Mama și bunica nu m'ar lăsa nici în ruptul capului. Ele știu că eri, când am fost la derdeluș, am căzut din cauză că Matei îmi pusese pie- dică, și că am venit acasă plângând, în- ghețat bocnă și cu genunchiul zdrelit...

Acuma, băeții nu se mai dau cu să- niile la derdeluș. Au început Războiul. I-auzi ce larmă! Constantin e Valter Mă- răcineanu și Andrei, Osman-Pașa.

— Pe ei, mă! Așa... Bravo... Ura...

Bunica își astupă urechile.

— Bată-i să-i bată... M'au asurzit.

— Păi... Și-au făcut păcat oamenii că au cărat zăpada acolo — zice mama.

Eu trag cu urechea și în gându-mi, nu-i dau dreptate. Ce păcat! Au făcut foarte bine oamenii... Da-i vorba cum să fac să o zbughesc și eu la derdeluș?.

Și iată că mama îmi vine'n ajutor.

— Mihai!

— Auz!

— Ia să te duci până la Făgădău să iei un mosorel de ață.

— Indată!

Și dintr'un salt, din pat ajung în mij- locul casei. Bunicăi îi cad ochelarii de pe nas. Și-i așează necăjită la loc:

— Ce sări așa ca un țapoi, drace?

— Păi...

— Lasă vorba, se răstește mama. As- cultă aicea la mine: să ceri un mosorel de ață neagră.

— Bine.

— Vezi să-ți dea d'ăla d'un ban ju- mate.

— Bine.

— Și să vii iute.

— Indată.

— Să nu care cumva să te abați pe la derdeluș.

— Nu, mamă.

— Că-i vai de pielea ta.

— Bine.

O șterg. Din poartă mi-arunc ochii la maidan. Tot de-a războiul se joacă bă- eții. Să mă duc deacuma? Nu. Mai bine fug la prăvălie, iau mosorelul de ață neagră și apoi, când m'oi întoarce, am să zăbovesc puțin la derdeluș.

Fug, cumpăr mosorelul și, cât ai clipi mă întorc.

— Hai că mă joc și eu!

— Da? Bravo!

Trec în tabăra lui Osman-Pașa. Sunt turc! Țin strâns mosorelul în mână, căci buzunarele mi-s rupte, și încep să bombardez pe români. Noi ocupăm re- duta. Dușmanul e la poalele ei.

— Pe ei, mă! Urrea...

Andrei, adică Osman Pașa, dă birul cu fugiții. Fug și ceilalți turci. Doar eu ră- măn. Eu sunt cel mai brav...

Se năpustesc românii. M'aplec să iau un bulgăr de zăpadă, să dau. Dar, ghi- nion! Imi cade mosorelul din mână. Vreau să-l caut. Românii au ajuns pe parapet. Constantin, care e Valter Mărăcineanu, îmi dă un brânci. Viu de-a tăvălugul în partea cealaltă a derdelușului și-mi jupuesc genunchiul.

— Uraa!

Ce gălăgie...

Românii sunt veseli. Fac haz. Valter Mărăcineanu, adică dulăul de Constantin, se laudă:

— Eu l'am împușcat, mă, pă *turcul* ăsta!

Andrei, — Osman Pașa, — și cu ceilalți *turci* mă muștră:

— Vezi, făceai pă grozavu! De ce n'ai fugit odată cu noi?

Iar eu, eu stau chirchit în zăpadă și dau cu scuipat pe rana dela genunchi și plâng, și mă gândesc că eră de-o mie de ori mai bine să fi ascultat pe mama și să nu fi venit la derdeluș...

Bunica

Mama a plecat acum de acasă și am rămas singur cu bunica. Stau la geam și privesc cum ninge afară. Ea lucrează la ciorap. Motanul toarce în poala ei. În sobă dădă focul.

E liniște.

— Bunicuțo...

— Ce?

— Spune un basm...

— N'am timp... Mai pe urmă...

— Da de ce n'ai timp acum, bunicuțo?

— Pentru că lucrez la ciorap.

— Păi la ciorap lucrezi cu mâna, nu cu gura...

Bunica se necăjește:

— Hai, lasă-mă'n pace...

— Spune, bunico, basmul...

— Mai pe urmă!

— Da până atuncea n'am ce să fac.

— Uită-te pe geam.

— Mi s'a urât.

— Joacă-te cu jucăriile...

— Să mă joc...

Mă bag supat și scot jucăriile: o stropitoare, o lopățiță și niște soldați de plumb.

— Bunico, să mă joc cu soldații de-a rășboiul?

— Joacă-te.

Așez soldații: patru ici și patru dincolo.

— Bunico, ăștia sânt români și ăștia sânt turci...

— Bine.

— Și românii bat pe turci...

— Bine...

Mă joc nițel cu soldații. Apoi mi se urăște.

— Nu mai mă joc, bunico, cu soldații...

— Treaba ta...

— Mai bine mă joc cu stropitoarea...

— Cum vrei...

Arunc soldații de plumb sub pat și iau stropitoarea.

— Bunico, eu eram grădinarul...

— Bine...

Bunica lucrează înainte la ciorap. E dusă pe gânduri.

Iau stropitoarea și mă duc la donița din colț. O umplu cu apă, apoi încep să stropesc cu ea prin mijlocul casei.

— Bunico, așa face grădinarul?

— Cum?

— Uite așa ca mine?

Bunica îmi vede isprava.

— Ptiu, bată-te să te bată de diavol...

Stai că te fac eu mă-ti...

Las, întristat, stropitoarea din mână.

— Păi nu face așa grădinarul?

— Face afară, dar nu în casă...

Șed un răstimp locului. Apoi privirile îmi cad pe motan.

— Bunico, să mă joc cu cotoiul?

— Joacă-te, da să nu-i faci ceva că te zgârie...

— Nu, bunicuțo, mă joc frumos...

Iau motanul din poala bunicii și încep să mă joc cu el: îl trag de coadă, îl dau peste cap, îl strâng de gât. Pe urmă bag de seamă că are și mustăți. Încep să-mi fac de lucru cu mustățile lui: i-le răsucesc frumos, i-le ridic în sus, i-le las în jos... Motanul rabdă. Eu însă nu m'astâmpăr: încep să-i smulg și fire din mustață. Ochii cotoiului lăcrămează. Începe să se frământă. Miorlăe.

Eu nu-l slăbesc: îl jumulesc înainte.

Și deodată, motanul scoate un „miau” puternic, mă sgârie pe mâini și fuge.

Încep să plâng:

— Uite, bunico, ce mi-a făcut cotoiul...

— Dacă nu te mai astâmperi... Na, te-ai săturat?

Vorbele ei sunt aspre. Încep să plâng cu hohote. Afară se-aud pași. Vine mama. Tac. Mă sui în vârful patului și stau chitic.

Mama se scutură la ușe, apoi intră în casă:

— A fost cuminte domnul?

Bunica se uită la mine:

— Să te spui?

Vreau să răspund: „Nu, bunicuță”, — dar nu pot. Un nod mi s'a suit în gât.

— Ce, nu cumva o fi făcut nebunii?

Mă așteptam ca bunica să-i spuie: „Da, uite a stropit cu apă pe jos, a necăjit motanul”. Dar nu. Ea a zămbit cu bunățate și i-a răspuns:

— A fost caminte...

Ion Pas.

RABINDRANATH - TAGORE

Țara surghiunului

Mamă, lumina s'a făcut cenușie pe cer; nu-mi pot da seamă cât de târziu este.

Jocul nu-mi mai place, de aceea am venit lângă tine. E Sâmbătă, sărbătoarea noastră.

Lasă-ți lucrul, mamă; așează-te aici, lângă fereastră, și povestește-mi unde se află stepa Țepantar din basmul ce mi-l spui adesea.

Umbra ploii a învăluit toată ziua asta lungă.

Fulgerul sălbatec sgârșie cerul cu unghiile lui ascuțite.

Când norii se rostogolesc și tună, îmi place să-mi fie teamă și să mă alipesc cu drag de tine.

Când ploaea grea plescăie îndelung în frunzarul bambușilor și geamurile casei noastre tremură și zăngănesc de sguduirile vântului, îmi place să stau singur cu tine și să te ascult cum îmi povestești basmul cu stepa din Țepantar.

Unde se află, mamă? La țărmul cărei mări? La picioarele cărui munte? În împărăția cărui împărat?

Acolo nu sunt garduri să hotărânicească câmpiile, nici drumeaguri pe cari sătenii să-și poată ajunge în amurg satul sau nevasta care adună vreascuri în pădure, sau să-și ducă sarcinele la iarmaroc. Cu pete de otavă galbenă în nisip și cu un singur copac, pe care

își are cuibul. alba și bătrâna pereche de pasări, se întinde stepa din Țepantar.

Îmi închipui că chiar pe o astfel de zi în-nourată, tânărul fecior de împărat, călărește singur prin stepă, pe un cal sur, în căutarea prințesei care e închisă în palatul uriașului, dincolo de lacul necunoscut.

Când ceața ploii se coboară din ceru. depărtat și fulgerul se involbură și tresare ca o durere neașteptată, se gândește el, oare, la nefericita lui mamă care, alungată de împărat, curăță grajdul vacilor, ștergându-și lacrimile, în vreme ce dânsul călărește prin stepa Țepantar, cum povestește basmul?

Vezi, mamă, e aproape întuneric, înainte să fi trecut ziua, și nici un drumeț uu se mai ivește pe ulița satului.

Giobănașul s'a întors de cu vreme de la pășune, iar oamenii și-au lăsat câmpiile și sed pe rogojini sub streșinile acoperișurilor, urmărind goana norilor amenințători.

Mamă, mi-am lăsat toate cărțile în dulap; nu-mi spune să-mi fac lecțiile acum.

Când voiu crește și voiu fi cât tata, am să le știu pe toate. Astăzi, însă, povestește-mi, mamă, unde se află stepa din Țepantar despre care spune basmul.

Traducere de Al. T.

Cronica.

Pentru Muzeul Moldovei

— Câteva lămuriri și un apel ¹⁾ —

Cu totul altfel decât se crede astăzi în cea mai mare parte la noi muzeele sunt, după concepția unanim cunoscută alurea, expresia vie a unei sau a mai multor serii de fapte din cele mai variate domenii de cunoaștere a lumii și a oamenilor.

Mai mult decât oricare dintre muzeele antichității helenistice și romane, — un fel de institute cu restrânse scopuri științifice, în deosebi filologice și artistice, muzeele timpurilor nouă înseamnă mai în totdeauna rezultatul laborios al unei colecționări atente și pline de iubire, al unei selecțiuni riguroase și prezentări metodice precedate de o deplină cunoaștere și ilustrând cele mai diverse domenii din lumea naturii sau activității umane. Studiul naturii și al omului în nesfârșitele lor înfățișări și raporturi și au găsit de la o vreme, cum era firesc, cea mai plastică exprimare în colecțiile și muzeele geologice și minerologice, zoologice și botanice, anatomice și de istorie naturală, fizicale și agricole și tot așa în muzeele de artă industrială, în galeriile și muzeele de arte plastice, cuprinzând cele mai superioare producții ale spiritului uman în evoluția sa de mai multe ori milenară.

Procesul nu era decât foarte natural. Odată cu progresele uriașe de care avu parte epoca modernă pe toate tărâmurile, era firesc ca și muzeele să ajungă în multe părți, cum au și ajuns, adevărate institute de cercetare, expresia activității științifice în care se luă la întrecere țările Apusului de vechi și neîntrerupte tradiții culturale, reînviată la o nouă viață prin renașterea și humanism. Astfel, datorită suflului puternic al acestei vieți nouă, muzeele ajunseră încetul cu încetul centre de atracție, de curiozitate și interes continuu crescând, ale masselor din ce în ce mai mari, cari se deprinseră treptat să se împărtășească și ele de adevăruri și

1. Încă în primăvara anului 1919, în legătură cu un apel și statutele Asociației „Frăția Moldovei unite” precum și memoriul leșenilor privitor la revendicările orașului Iași, memoriu prezentat Majestății Sale Regelui (Tipografia Națională, Iași, 1919), aflându-mă și eu la Iași, alcătuim în înțelegere cu d. prof. I. Borcea, actualul Ministru al Instrucțiunii și Director al Muzeului de Istorie naturală de acolo, câte un referat complimentar la al șaptelea punct dintre doleanțele memoriului, punct care prevedea, după formularea d-lui prof. Borcea și a mea: „crearea unui Muzeu al Moldovei, arheologic, istoric și etnografic și a unui Muzeu de Istorie naturală” (p. 21). Referatele noastre au fost aduse la cunoștința Asociației, urmând ca într-o ședință publică ele să fie întovărășite de oare-cari lămuriri, cari, apoi publicate, să întărească acel apel.

Cum din diferite pricini, aceste lămuriri nu s-au putut produce atunci, le dau din parte-mi aici, cu convingerea că această chestiune, departe de a se fi închis, de abea acum se pune, când este vorba de organizarea generală pe baze temeinice a întregii noastre țări. Mai ales că sunt de părere, că nu este numai de un interes provincial și local, aceia ce privește o întreagă provincie de însemnătatea Moldovei, pentru una dintre instituțiile căreia mă simt dator să atrag atenția și interesul tuturor aceloră în stare să o sprijine și să o facă să ființeze întâi și să propășească după aceea.

fapte nouă, învățând să le priceapă și să le urmărească, câștigând, în acest chip, tot mai multe cunoștinți, dintre acelea de cari nu se poate dispensa fără pagubă și fără a-și nega vremea în care trăiește orice om al timpurilor noastre. Expresii ale propășirii științifice, ținând pas cu ea întinzându-se și primind în schimb roadele ei cele mai alese, muzeele ajunseră, totdeauna, adevărate școli publice, pentru ca multe din bunurile câștigate să devie cât mai repede bun comun al tuturoră fără nici o deosebire. Fiindcă, începând să fie proprietatea exclusivă a câtor-va aleși, în mijlocul unei lumi profund neștiutoare, știința vremurilor nouă cată să ajungă elementul de viață al tuturoră, bine-făcătoarea întărire pentru luptă îndemnul viu la fapte, prin care ori-cine să-și croiască drum neoprit înainte, izvorul mângâietoarei bucurii a tuturoră, în fața roadelor spiritului creator.

Fată de acest rol, singurul adevărat, al științei din vremea noastră, muzeele au ajuns astfel să aibă o mare și frumoasă chemare ca școli publice ale tuturoră vârstelor și stărilor, școli în cari ori-cine are de învățat ceva, din nesfârșita lume a naturii și a oamenilor, pe care greu altfel o poate petrece cineva cu ochii și cu mintea în scurta viață omenească; iar ca s'o ignoreze pur și simplu este păgubitor și nevrednic de vremea în care trăim. Ideal de realizat, încă destul de îndepărtat, nu numai pentru noi, aceasta nu înseamnă însă să nu ne gândim la el întotdeauna, tinzând și lucrând ca să-l ajungem când-va.

Muzeele în genere sunt meuite să devie în viitor adevărate școli ale tuturoră despre tot ce e util și frumos de știut pe lume și astfel de muzee există pretutindeni în țările Apusului, unde în centrele principale se află muzeele cele mai variate, înconjurare de atențiunea și dragostea tuturoră. Și sunt muzee dintre acelea cari, mai mult decât ori-cari altele, sunt legate de fibrele cele mai adânci ale ființii omenești, răspunzând unui foarte vechiu, am zice aproape etern simțământ omenească, care este: dragostea de părinți și de patria fiecăruia. Nu e de mirare, că, potrivit acestei alcătuirii a sufletului omenească, urmașii buni s'au îngrijit totdeauna de amintirile părinților, orașele n'au uitat pe cetățenii lor de bine, patria pe cei ce i-au adus creștere, bogăție și putere, sau gloria mai presus de toate a spiritelor ei eterne. Iar aceste simțăminte au căpătat, cu mult înainte de înflorirea oricărei științi, înfățișarea aceea ce aveau să fie, mai târziu, colecțiile și muzeele istorice și artistice, particulare sau de Stat, orașenești, provinciale și naționale.

Acasta s'a petrecut mai ales, fără excepție, peste tot unde între lumea veche a antichității și cea nouă, împrejurările istorice n'au fost vitrege, și n'au săpat, ca la noi, o așa de adâncă prăpastie în care dacă s'a pierdut ceva mai de preț, a fost fără îndoială acea deplină continuitate între lumea veche și cea nouă, fundamentul sufletului modern în țările mai fericite ale Apusului.

Așa se explică acolo cele mai variate colecțiuni cu privire la trecut: dela cele mai simple amintiri de familie, dela cele mai modeste colecții particulare, cari, absolut excepțional, iau

căi mercantile, iar de cele mai multe ori au fost și sunt sursa sigură a celor mai frumoase fundații de stat, — și până la considerabilele muzee centrale, uriașe vistierii de nenumărată bogăție continuu crescândă, ale trecutului național și dincolo de aceasta, ale trecutului umanității. Ca tot atâtea scumpe pagini și întregi cărți povestind despre trecut, scrise într-o limbă pe care o înțelege fiecare, tineri și bătrâni, bărbați și femei, în ascultarea minunată a căreia cresc copiii, așa s'au format, au crescut și ființează până astăzi muzeele mici și mari din ori-care centru ceva mai răsărit al Apusului. În ele se cuprinde, mai viu și mai neprefăcut decât în orice carte, întreg destinul timpurilor trecute, de care a avut parte orașul sau regiunea a căror centru firesc sunt totdeauna, apoi patria și umanitatea însăși.

Exemplele sunt nenumărate. Poposească cineva cât de în treacăt prin oricare dintre plaiurile Apusului. Ii ajunge oricât de puține momente de răgaz, pentru ca, aflându-se în orice localitate ceva mai răsărită, să poată face cunoștință dintr-o ochire în muzeul locului cu toată viața trecută a regiunii aceleia, din cele mai vechi timpuri și până în prezent și să-i cunoască oamenii de seamă cu tot ce-au făcut și a rămas dela dânsii. E acolo ca un minunat fir ideal de legătură neîntreruptă între trecut și prezent, prin lucrurile iubite pe cari și-au plimbat ochii zeci și sute de generații, până la aceia pe care-i vezi mișunând înaintea ochilor tăi. Nu numai în unul dintre aceia vei vedea scânteindu-i în privire ceva din legitima mândrie a aceluia ce se simte cu rădăcini adânci acolo unde se găsește, conștient de ce au fost și au săvârșit odată părinții lui. Fără să fie nevoie de a a fi citit multe cărți despre trecut, ei îl au pururea în minte din talmăcirea pe care li le-au făcut-o părinții și dascălii în sălile de lumină cu sfinte relievi, cu vechi urme de măriri și steaguri de blruință și tot atâtea rămășiți din vremuri grele și triste. Așa au ajuns pretutindeni muzeele în Apusul de vechi tradiții civice, de timpurie reînviere a culturii clasice și dela o vreme a conștiinței naționale: dovadă vie a acestor tradiții, păstrate cu credință ca o moștenire părintească, pe care uumașii sunt chemați să o crească, dar în nici un chip să o atingă sau să o știrbească. Fundații particulare orășenești, provinciale și de Stat, într-o nobilă emulație, au ajuns a strânge, a alege și a înfățișa cele mai de seamă dintre rămășițele păstrate ale trecutului, ca tot atâtea ilustrații vii la istoria lui, a cărei material de orice fel a ajuns să se prefuiască din ce în ce mai deplin, mână 'n mână cu reînvierea studiilor istorice și dela un timp cu desmormântarea pioasă a atâtor locuri de înflorire a vieții trecute. Trecutul înțeles și iubit astfel este într'adevăr temelia prezentului și a viitorului.

Franța numără mai mult de 250 muzee. Germania tot așa. Italia e prin excelență țara muzeelor mici și mari, până la acele uriașii fundații centrale, ale Vaticanului dela Roma. Uffizi și Pitti dela Florența. Muzeele Angliei și ale Americii sunt de foarte multe ori fundații particulare. Deosebit de bogate în muzee sunt Belgia și Olanda; bine reprezentate de asemenea sunt Spania, fosta Austro-Ungarie, Suedia, Norvegia, Danemarca și fosta Rusie. Ca una ce fiindu-ne mai aproape o cunoaștem mai bine, în fosta Austro-Ungarie nici una din națiunile conlocui-

toare nu au lipsit să-și ereleze și înzestreze muzeul propriu ale lor, muzee cari să rivalizeze dacă nu prin bogăție cel puțin prin valoarea științifică cu acelea dela Viena și Budapesta ale națiilor stăpânitoare. Dovadă: muzeele din Praga și Agram, Sarajevo și Esseg, Cracovia și Lemberg, Brașov, Alba-Iulia și Sibiu, până la muzeele particulare de însemnătate și valoarea acelorale ale d-lui Julius Teutsch din Brașov sau Jos. Ant. Zira din Podbaba în Boemia. Singură nația românească, cu toată vechimea și însemnătatea ei politică și culturală din ce în ce mai afirmată, nu era reprezentată după cum trebuia în fosta împărăție. Muzeul «Ardealului» din Cluj era o fundație exclusiv ungurească, pe mâini ungurești, de altfel bogat și bine organizat. Muzeul «Asociației» din Sibiu a început târziu și cu anevoie. Muzeul din Cernăuți era în 1911 de când nu l'am mai văzut într-o stare de părăsire în care mult ar fi de dorit să nu se mai afle astăzi; poate și de aceia atâtea dintre lucrurile dela Schipeniț au ajuns nu acolo unde era firesc, ci la Viena și Berlin. Celelalte nații toate: Cehii, Croații, Sârbii, Polonii și Nemții îngrijeau de muzeele lor ca de niște instituții cari, alături cu altele, îi puteau reprezenta în numărul lor, în puterea lor de viață și însemnătatea lor științifică și culturală. Poate nicăieri aiurea ca în muzeele polone nu s'a păstrat mai bine, mai ferit și mai sigur izvorul de impros pătare al conștiinței poloneze. Biserica de limba latină, școala de limbi amestecate, puteau fi supravegheate, suspectate și stăvilite; învățați poloni până în ultimul timp, când n'au scris polonește, au scris latinește, ca să nu scrie altfel. Cine a putut însă să-i împedice pe Poloni să-și strângă și să-și sporească în muzee comoara amintirilor trecutului, să-le păstreze cu grijă și să-le contempleze neîncetat, în toată puternicia lor elocventă, mută însă pentru stăpânitori? Mai năpăstuiți și înlăturați atâtea vreme până și dela drepturile lor elementare, Românii din fosta monarhie austro-ungară nu ajunseseră încă să-și îndrepte atenția și asupra acestor arhive vii cari, ca și școlile, bisericile și băncile, ar fi constituit încă o dovadă despre tăria drepturilor lor, a căror recunoaștere le-o rezervă soarta; în această privință noi avem de acum încolo o dreaptă dovadă de făcut. Chiar în fosta Rusie, care în regiunile ei asiatice de altă dată, în Turchestan de pildă, crezând că nu are nici o datorie față de sine și de cei stăpâniți, nu avea asemenea instituții, ci niște adevărate hale de vechituri, de cari cu drept cuvânt, puteai râde, înainte de războiu, cutare călător apusean, în centrele ei apusene, această stăpânire sau reprezentări de ai ei s'au silit să facă față cât mai bine acestei cerinți de superioară cultură. Până și în Basarabia, la Chișinău, a creat un Muzeu de Istorie naturală, al cărui început de colecții etnografice se datorește însă, aproape exclusiv mi-se pare, d-lui Paul Gore, — muzeu care, cu tot exteriorul urât de baie turcească, poate deveni un adevărat tip de muzeu provincial; era instinctiva atitudine de afirmare și întărire a drepturilor sale de nație stăpânitoare, prin cultură, care să atenueze și să polească uzurparea abia seculară, ce din fericire avea să se curme curând și pentru totdeauna.

(Sfârșitul în No. viitor)

Ion Andrieșescu

Literatură

Ion Agârbiceanu — *Popa Man*

(Ed. Lib. Steinberg, preț 7,50 lei).

Popa Man este povestea lungă cu care începe volumul. O cunosc de mult, de când a apărut în revista „Viața Românească”. M'a urmărit adeseori această figură de popă haiduc, care, rătăcitor prin toată lumea, ajunge în sfânta și marea Sâmbătă a Paștelui, în satul cel de douăzeci de ani lipsit de liturghie. Lucrurile s'au întâmplat de mult, în vremuri vechi, când protopopul eră *Măria-Sa* și nu cercetă niciodată, dearândul, comunitățile creștine, fiindcă nu putea să le prididească, iar în ființa vlădicăi trebuiă să crezi ca în Dumnezeu, fără să-l vezi vreodată. Eră adică pe vremea baladelor, a haiducilor, a lui:

*Stoian Șoimul, popă vechi,
Cu potcapul pe urechi
Ce s'au lăsat de popie
Și de sfânta leturghie
De s'au dat în haiducie.*

Dar Agârbiceanu știe vacul, împrejurările și toată trăsenia, de-ai crede că le-a văzut și le-a trăit. Acesta este privilegiul marilor talente, cari din praful cronicelor și din negura legendelor recheamă zilele și chipurile ce-au fost și le dă o strălucitoare viață imaginară. Iată cum s'a întors primăvara pe meleagurile Telegușenilor, în anul când Emanoil Manovici, preotul fugar de pe malurile Dunărei, ajunge în Teleguța:

„În Teleguța, în anul acela, începă a se desprimăvară de vreme. Aflase vulpea ghiată la Stretenie peste râuri și peste văi, și, după vorba din bătrâni, dacă află vulpea poduri de ghiată la Stretenie se'nmoaie gerul decuvreme. Peste Teleguța băteau domoale vânturi dela miazăzi. Aerul tare, subțire, ce stăpânise deasupra câmpurilor de nea, se îngreuia, se îngroșă parcă de răsufllul plin de umezeală, de mirosul de apă al vânturilor. Și neaua începă să se înmoae. Innegriră mai întâi pădurile goale, rare, în depărțările fumurii, apoi pete întunecate se iviră și ici și colo, cum își scoteau dealurile umerii din nea. În răstimpuri călătoreau peste Teleguța nori grei, întunecați, dela miazăzi la miazănoapte, călătoreau tăcuți — obosiți parcă”.

Când un scriitor poate să-și înceapă astfel povestirea, ești încredințat, de la pagina dintâi, că este un adânc observator al firei și că nu vei pierde timpul, urmărindu-l.

Ciudată și scormitoare poveste are acest preot, născut pe țărmii Dunărei, în viforul primejdiei și al contrabandelor, copilul unui contrabandist, ucis de glonț, când străbătea Dunărea.

Crește într'o mănăstire sârbească, crește prost, între călugării dedați vinului și păcatului, ajunge preot, dar își năpustește preoția și nevasta, pentru ochii unei lelițe pierzătoare de voinici. Până a nu fi preot, Emanoil Manovici umblase câțiva ani pe căile primejdioase, umblate de tatăl său, fusese adică și el contrabandist. Nu se gândește să se ducă la Vlădică, să-i cadă în genunchi și să-și ia canonul, ci pornește în lumea întreagă, cerșind, minșind, plâmuind cărți canonice și slujind cele sfinte pe apucate și cu nevrădnicie.

Astfel ajunge în Teleguța, unde, de douăzeci de ani bietul norod suspină după preot... Și rămâne în Teleguța douăzeci de ani, la început

popă de ispravă, după aceea aprig agonisitor de pământ și de bani, mai apoi pățimaș legat de văduva lui Nicodim și la urmă răsturnat în mocirla beției și a păgânătății.

Păcatul cel vechi îl paște și-l ucide. Ilenuța, preoteasa părăsită, colo în câmpiile Banatului, află despre ascunzătoarea lui și vine de-l găsește, după douăzeci de ani. Dar biata năpustită e mai mult neună de cât teafără și pustiu și necazurile au simuls-o atât de dureros, încât Popa Man, după înfățișarea ei, nu poate s'o mai recunoască. O recunoaște, însă, după câteva amintiri intime, pe cari numai preoteasa Ilenuța a putut să le păstreze.

Agârbiceanu, în întâlnirea acestor doi oameni, răscolește inima și face arzătoare luarea aminte cu care-l urmărim. Emanoil Manovici și străina neună, căzută în casa lui, — după atâtea semne, Ilenuța preoteasa! — stau unul în fața celuilalt, adevărați și zguduitori, ca în *Năpasta* lui Caragiale, eroii din nu știu care scenă. Cu o rară și neînșelată intuiție de psiholog, Agârbiceanu ne lasă deadea acum să vedem până în fundul sufletului lui Emanoil Manovici și să aflăm aventurosul lui trecut de hoț al Dunărei. Această desvăluire, într'un ceas înalt dramatic, e impresionantă ca o descoperire făcută de judecătorul de instrucție, în pivnița caselor celui bănuț.

Acesta e Popa Man! Așa se lămurește enigma acestei personalități pățimașe și prigonite de blestemul nestatorniciei! Ilenuța, sufletul care aci se desnoadă, aci se înnoadă iar în rețelele neuniei, urmărește pe preotul nelegiuit — împinsă de iubirea ei nestinsă și fatală — află legătura lui cu Firuța și când Man o azvârle cu neomenie în noapte și'n noroiu, se aruncă în bulboacă și se înneacă.

Iar Popa Man se bestializează și oamenii din Teleguța îl gonesc ca pe un câine.

Cartea lui Agârbiceanu coprinde încă opt bucăți: întâmplări, icoane, schițe, din Ardealul lui cel sănătos și patriarhal. Le citești cu dragoste. Așa e lumea pe acolo, simplă, credincioasă, cu așa bucurii, cu așa viață și încercări. Cel puțin, așa eră, acum 10 și 15 ani, când vigurosul nostru prozator 'și-a cules materialul și l-a încredințat literaturii românești.

Este mai presus de discuțiune că literatura aceasta îi va păstră o trăinică aducere aminte. Limba românească așa cum o știe și o serie Agârbiceanu desfătează și înviează, ca o plimbare la țară, în părțile nerobite încă de graiul și de formele civilizației.

Totuși, cutez să-l fac atent pe acest scriitor neaoș român asupra unui germanism care s'a strecurat în limba lui. Agârbiceanu scrie: „Așa un popă...”, „așa un bărboiu...”, „așa un tănăr...” (pp. 39, 43, 48) — adică *so ein, so eine*. Românește, adevărat, vom zice: *un astfel de popă, un așa bărboiu, un asemenea tănăr*. Pentru mine unnl expresiunea aceasta: *așa un, așa o*, e nesuferită, mai cu seamă când o aud de la cei ce cred că știu românește. Agârbiceanu mă surprinde. O zice de la el sau reproduce întocmai graiul din Ardeal? În acest din urmă caz, e un supărător exemplu de înrăurire nemțească și trebuie urmărit și stărpit.

* *

Chiar în ziua când am isprăvit de citit cartea *Popa Man*, am întâlnit, în Piața Teatrului pe Ion Agârbiceanu. Alergă nu știu unde, cu ghiozdanul lui, de ziarist deputat. Am stat locului o clipă

și am vorbit. Ce mai face?... Gazetărie și politică! Deabea când vine vremea să călătorească în tren, între Cluj și București, mai umblă cu ochii prin cele depărtări ale închipuirii și mai prinde, ici și colo, câte-un gând frumos, câte-o aburoasă înfățișare din ceea ce-ar putea să fie odată nuvelă ori roman,...

Mă uitam cu simpatie și cu păreri de rău la acest frate prigonit de nevoi, scos afară din calea lui firească de blestemul încăpățănării și vechi, care nu iartă pe nici un scriitor român să fie și să rămâne scriitor. Ziarișt, deputat, luptător politic... numai scriitor, nu! Avea-va și Agârbiceanu aceeași soartă ca atâția frați mai mari, ca atâția frați de aceeași vârstă?

Ii ascultam glasul așezat și blajin: — Ce să facem! Dacă nu ne lasă nimeni să ne vedem de meserie... Am rămas destul de puțini... Câți scriitori mai sântem?... Și atâția câți sântem — statul n'are vreme, n'are gânduri, n'are mijloace, pentru noi!

Nu știu cine mai poartă vina acestei grele existențe de scriitor român, Statul, societatea sau Han Tatar. Adevăr este că avem azi câțiva scriitori de mare valoare pe cari îi lăsăm să se enfunde în amărăciune și în jurnalism.

Un an, doi, trei... și pe câteva morminte literare vom putea să scriem, în chip de epitaf, dureroasă mărturisire a lui Eminescu:

*Dar orgaele-s fărmate și'n strigări irregulare
Vechiul cântec mai pătrunde, cum în nopți izvo-
rului sare*

*P'ici pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr'un Carmen saecular ce'l visai și eu odată*

G. Galaction

Arte plastice.

Salonul Sculptorilor

„Epozitia sculptorilor din România Mare” — (do ce din «România Mare» când nici un artist din nouile teritorii nu figurează aici?) — are loc, anul acesta, în Palatul Cerenului Militar, în unul din acele vaste saloane, unde, dela intrare, ești pleznit peste ochi de obrăznicia tămpă a unei decorațiuni apocaliptice de arhitect-vagmistrul.

În oricare altă țară artiștii ar fi refuzat să-și expună munca lor onestă într'un astfel de mediu, prin excelență hilarant. La noi? La noi orice se poate petrece. Avem, în fața atâtor delicate chestiuni, atitudine de adevărați orientali.

Dar să pătrundem în inima expoziției.

Albul uscat al ghipsurilor și albul sticlos al blocurilor de marmură impresionează dis plăcut prin abundența lui tipătoare. Ai crede că pășești în anticamera unei vărării. Dar ești repede adus la realitate:

d. Mățănușu își reamintește de magazinele marilor ateliere ale Florenței moderne, unde sunt expuse minunatele produse ale dălților electrice, cari confecționează cu o surprinzătoare îndemnare — prompt, poate tot așa de prompt, dar mai efin — emoționante scene «pel campo santo», busturi grave pentru vestibulele oficiale și nostime medaloane hărăzite să concorde cu melancolia unei întregi categorii de cetățeni sentimentali.

Cu toate acestea, sau mai bine pentru toate acestea, d. Mățănușu se bucură astăzi, în lumea amatorilor noștri de marmură, de o reputație care ar putea să umple de neliniște chiar pe d.

Em. Lăzărescu — dacă d. Em. Lăzărescu n'ar face, tot așa de ireproșabil, pictură.

d. Savargin (Sava) atacă formidabile probleme. Nu sculpturale, ci filosofico-literare. „Dumnezeu și drama pe pământ” este una din creațiile d-sale îndrăznețe, care trădează fantazia fierbinte a tânărului și înclinarea sa vădită către rezolvarea întrebărilor etern chinuitoare.

d. Becher ne amintește, în machetele și grupurile sale, de opere pe cari le-am mai văzut, aidoma, undeva. Dl. Becher e lipsit până și de memorie vizuală?

d. Ionescu-Varo ne-a făcut să gândim ce frumoase rezultate s'ar putea trage pentru societatea omenească, dacă fiecarei ins i s'ar da posibilitatea să se desvolte, să muncească și să producă, potrivit chemării lui...

d. Georgescu Spiridon este, desigur, prea tânăr, și deci încă sclavul formulelor dulcege de până mai ieri. Pentru reușita temelor, către cari spiritul d-sale se îndreaptă cu o largă simpatie, se cere o cercetare îndrăzneată și adâncă a mediului proletar, așa de colorat, așa de vânos și expresiv uneori până la brutalitate. Nu gesturi de o eleganță ieftină; nu brațe subțiri, moi, lascive; nu grimase sarbede, nici toalete convenționale, — ci mișcare în înțelesul profund dramatic; brațe clădite din oase puternice, peste cari mușchii și tendoanele să-și lege forța de oțel, călit în munca îndârjită; fețe schilave, cu largi brazde în cari mizeria și suferința și-au imprimat pecetea ei neștearsă; haină murdă și scortoasă, o haină care să poarte în ea mirosul uleiului din fabrică ori acela al pământului negru.

Proletarul, cu înfătoșarea lui gravă de animal obosit de muncă, e pretutindeni în jurul nostru. d. Spiridon Georgescu s'ar studieze după viu — și ne va da lucrări cari vor avea, sperăm, toate calitățile operelor viabile, prin caracterul lor.

d. Burcă, element echivoc își caută încă drumul care să-l ducă spre limanul propriei d-sale personalități.

d. Călinescu, temperament quasi feminin, știe să susțină inteligent o lucrare și s'o potrivească minunat structurii d-sale sufletești.

d. Dimitriu-Bărlad expune prea multe piese. O selecționare n'ar fi fost de prisos, cu atât mai mult cu cât d. Dimitriu-Bărlad este unul din tinerii noștri sculptori care, deabea acum, începe să-și croiască prin muncă metodică, o situațiune în câmpul artelor românești. Graba de a arăta tot ce produce nu este întotdeauna fericită.

Cum am mai afirmat-o și altă dată, d. Dimitriu-Bărlad posedă remarcabile dispozițiuni pentru genul așa de dificil al portretului. Dar și la d-sa — ca la toți expozanții cari atacă portretul — se resimt prea multe concesii făcute pe gustul «clientului» și în dauna artei.

În artă compromisurile nu-și pot avea loc. Ele derutează pe artist, ori îl îndepărtează cu desăvârșire de idealul perfecțiunii plastice. Măca poetului Vlăhuță are, după părerea noastră, o valoare mult superioară celorlalte busturi, tocmai pentru că aici modelul îi «poza» artistului, de pe catafalc și prin urmare nu mai putea influența mâna sculptorului, adeseori nesigură.

d. Leonida, de bună seamă prea tânăr, are nervul sprinten dar gustul neformat.

De d. Stănescu am văzut, altă dată, o lucrare în lemn, de o execuțiune minunată.

Stănescu expune puțin și încă nelămurit pentru noi, deci nu-l putem caracteriza în chip hotărât.

I. E. Millais: OFELIA

d. *Stork*, abil, rutinat, ireproșabil, este încă obsedat de concepțiunea secesioniștilor münchenezi.

d-ra *Margareta Cossăceanu* are lucrări dragălașe, dar, până acum, impersonale.

Un anonim, expune două bucăți interesante: o statueta, modelată cu oarecare nerv, dar lipsită de mișcare și expresiune — și un bust de femeie, modelat fără nerv dar sugestiv prin expresiune și mișcare.

Pe sculptorul *Tudor* nu l'am putut descoperi în sala expoziției. Am aflat mai târziu că ar fi găzduit în... anticamera Salonului, alături de umbrela și galoșii vizitatorului.

Un talent ca *Tudor* nu merită nici atâta ingratitudine, nici atâta exces de onoare...

N. Tonitza

Muzica

Concertul D-rei Corina Sfetea

În seara de Vineri 26 Martie a avut loc, la Ateneu, acest concert... Mi se pare că era tocmai ziua marilor întâmplări parlamentare, inclusiv disolvarea, cari au zguduit o ultimă oară acest locaș al Muzelor, uzurpat de reprezentanța națională.

Concertul venea bine. Divinitățile mari și mici ale poeziei, speriate de clamorile bărbatilor noștri politici și ascunse pe sub tavanele de jos ale Ateneului, s'au simțit mângăiate și adulmecate de armoniile din sală și s'au adunat de sigur, încă odată, sub tavanul superior.

Două copile, una pianistă cealaltă cântătrice, veneau dragălașe și simple, să pacifice ecourile Ateneului și să-i redea seninătatea artei. Nu erau două debutante, dar apariția lor, după vijeliile parlamentare, însemna primăvară și nouitate. D-ra *Corina Sfetea*, pianista, este o fragedă personalitate artistică, asupra căreia *Grațioasa noastră Suverană* a căutat cu interes și cu bunăvoință, dela cele d'întâi manifestări. D-ra *Andreia Anghel*, este vocea plină de resurse și de farmec, pe care am ascultat-o și am aplaudat-o și altă dată. D-ra *Anghel* ne-a cântat de data aceasta: *Invitation au voyage* (Duparc), *Aria Elisabetei* din *Tannhäuser* și o arie sau două din *Manon*. Publicul ascultător a răsplătit-o, după cuviință și i-a cerut, cu aplauze insistente, să-i repete: „*Profitem-nous de la jeunesse...*”

D-ra *Corina Sfetea* a interpretat, între altele, *Rapsodia No. 1* a lui *Brahms*, câteva bucăți de *Chopin* și la urmă, din *Liszt*, *Gnomes-reigen* și *Legenda Sf. Francisc*, îmblând pe valuri.

Am urmărit-o toți cu luare aminte, gustând această interpretare sânguincioasă și corectă.

D-ra *Corina Sfetea*, la cei șaptesprezece ani câți are, este o harnică muncitoare și o ageră răspicătoare a greutăților meseriei. S'a plătit față cu sala care o asculta, în felul cel mai conștiincios și mai mulțumitor. Firește, însă d-ra *Sfetea*, este încă prea elevă. Presupunem — cu multă siguranță, fiindcă avem bune începuturi doveditoare — că un temperament rar și fierbinte se ascunde în această admirabilă școlăriță.

Credem că creațiunea școalei și a buzelor simte se întărește, la d-ra *Sfetea*, cu un adevarat suflet de artistă, astăzi încă timid, dar manifest, îndesul în feciorelnica distincțiune cu care ne-a tors, din clavierul bine stăpânit, mai cu seamă: *Imromptu* op. 36 (*Chopin*) și *Legenda Sf. Francisc*.

Suntem deabia în primăvară! Fiindcă la 17 ani, ne găsim cam între Aprilie și Mai, atunci, când toți trandafirii sânt dragălași boboci, gata de revărsare în corole și parfum. Cântecul d-rei *Sfetea* ni se pare această bogăție a lui Aprilie, când pe zaplazuri, pe răzoare și în glastre, viața plantelor e gata să biruiască și pe ici pe colo primele flori deschise încep să ne desmierde ochii și să ne robească inima.

G. G.

Insemnări

Subt cele din urmă cruci se odihnesc: un celebru istoric român și un foarte cunoscut poet și dramaturg.

Alexandru Xenopol și *Haralamb Lecca*, s'au mutat la cele vecinice, în aceste zile de sfârșit de iarnă, cu nori grei, cu obidă multă și fără nici o floare. Ingerul morții ni-i așează unul lângă altul și din această apropiere ni se des-tăinuește un adevăr amar pe care nu putem să-l trecem cu vederea:

Ce bine este să cultivi, în țara noastră, dacă nu moșia părintească, meseriile sau negoțul, măcar o ramură științifică oarecare și nici o dată și subt nici un cuvânt fatala poezie!

Vedeți pe acești doi: *Alexandru Xenopol* și *Haralamb Lecca*.

Xenopol isprăvește domol o viață lungă, închinată documentelor, cetitului și construcțiunilor erudite. Moare încărcat de ani, de glorie, și pe drept, bine încredințat că viața lui a fost rodnică și binefăcătoare pentru neamul românesc. A muncit, a câștigat în cercul lui vază, răsplătit și satisfacție și a închis ochii împăcat, ca bătrânul *Simeon*...

Iată acum pe *Haralamb Lecca*: Moare în floarea bărbăției, moare încercat de o boală ascunsă și perfidă. A scris poezii și drame, volum după volum, până pe la al zecilea, ori mai departe.

A fost poet. Ursitoarele rele l-au blestemat să-i fie dragă imaginea și să se îmbete de vinul ucigaș al poeziei. A trăit ca un poet. A luat lumea în piept și-a râs de ideile și de idealul bunului burghez și pentru câteva clipe de fericire amăgitoare — celebritate, aplausele din teatru, și toate celelalte nebunii ale vieții de poet — a ieșit din rândul înțelepților cari se procopsește de vreme și s'a cufundat în sărăcie și boenă.

Se zice că sânt, pe planetă, țări unde dramaturgul, poetul, actorul, pot să agonisească nu numai ca la noi sărăcie, damba și nebulie, dar și rentă, castele și moșii... Se prea poate; noi pe aici n'avem parte de cât de prima categorie.

Parc că-l văd și-l aud pe bietul *Lecca* — deși sint deatunci vreo douăzeci și doi de ani — citind în cercul revistei *Literatură și Artă română* piesa lui *Costa Diva*... Ce s'au făcut verva, duhul, entuziasmul și speranțele acelor zile? S'au tot izbit, s'au sfărâmat și s'au nimicit de zidurile monstruase ale imensei noastre indifere-nțe față de poezie și de poeți!

De orice s'ar fi apucat *Haralamb Lecca*, în țara noastră, i-ar fi eșit mai bine și mai cu noroc, de cât i-a ieșit apucându-se de poezie. Și o fi dat el seama de aceasta, cel puțin acum în urmă, dar n'a putut să facă altfel.

Era artist și (odată născut între noi) hărăzit nenorociei... Avea în el neastâmpărul blestemat care tae prăpastia deosebirei, între poet și burghezul placid. Era din familia *Eminescu*.

Verlaine-Villon... (ori cât de vigilant vom păstra distanțele) și pentru neamul acesta noi nu practicăm, până azi, decât lauda funebă și o foarte proastă sculptură funerară.

G. G.

Viața Românească a reapărut. Marea publicație ieșană, sprijinită de data scea de un capital puternic, reia locul de onoare pe care l-a avut și l-a păstrat, în mișcarea noastră culturală, chiar dela începutul apariției ei.

Colaboratori vechi și colaboratori noi s'au întrunit în jurul revistei, ale cărei scopuri și vederi — proclamate acum vâteva luni — fac din ea «un larg portic de cultură românească».

Spațiul ne lipsește ca să vorbim pe îndelete de primul număr apărut. Vom nota, printre colaboratori, pe dd: I. Brătescu-Voinești, D. D. Zamfirescu, D. D. Pătrășeanu, G. Ibrăileanu, G. Topârceanu, M. Sadoveanu, M. Codreanu și alții, parte din vechile cadre parte prieteni din ultima oră.

Ne bucurăm de revenirea revistei ieșene. Orașul Iași — pacinicul, cărturarul, pitorescul Iași — are încă odată mulțumirea să vadă apărând în mijlocu-i — după bunele tradiții, — o importantă publicație culturală.

Acestea fie zise cu uitarea neînțelegerilor noastre din trecut și indiferent de certurile noastre viitoare.

Curentul nou nu e o revistă nouă, fiindcă a avut o existență anterioară, deplin dovedită de d-l H. Sanielevici, inițiatorul de odinioară și cel de astăzi. Colaboratori frunțași: dd. Ion Teodorescu, St. Antim, Constanța Marino-Moscu, Andrei Popovici, George Pascu și alții.

Până astăzi, această revistă stă mai mult pe picioarele d-lui H. Sanielevici, fiindcă d-sa o întrupează.

Deosebit de interesante sînt articolele și digresiunile acestui erudit plin de temperament. Dar puțin îl înțeleg și mulți cărtesc împotriva-i N'au dreptate. Cine are atâtea și atâtea de spus — într-o vreme de vijelie socială și de totală revizuire a vechilor valori — nu poate să scrie ca Buffon.

Sburătorul numărul 40, anul I. În acest număr d. Liviu Reboreanu își sfârșește nuvela sa anecdotică, *Ilic Ștrul, dezertor...* începută în numărul 39. Obicinuiți până acum cu metoda stereotipă a aceleiași literaturi de război, cu vecinic aceleași subiecte pline de prețiozități patriotice ce n'au nimic de aface cu arta, nuvela aceasta a d-lui Reboreanu ne-a impresionat într'un chip cu totul neașteptat prin cutezanța subiectului și prin realismul ei dramatic. Evenimentul sufletește hotărâtor care formează fondul povestirii, este redat într-o formă cum nu se poate mai clară și conșisă, străbătută pealocuri de imagini sugestive și de observații concludente, ce trezesc emoțiuni pe cari numai arta adevărată le poate trezi. Desnodământul nuvelei, — covârșitor de emoționant și cu desăvârșire neașteptat — și totuși așa de simplu — lasă impresia unei mari profunzimi sufletești.

Cuvântul liber este o revistă la care colaborează mulți publiciști de talent și în ale cărei coloane cestiunile generale la ordinea zilei sunt tratate cu competență și dintr-o perspectivă care

exclde cu desăvârșire patima. În special, articolele D-lor I. Teodorescu și Gr. Damian, concise și juste, se remarcă de regulă prin sănătatea ideilor luminoase și prin agerimea verbului.

Notele redacționale din ultimele pagini ale revistei sînt totdeauna pline de sarcasm mușcător și scînteitoare de spirit.

Principii privitoare la Statul Național și Educația socială și individuală este titlul unei broșuri, datorită D-lui Maior Nicolae V. Drușu.

Fruntea acestei broșuri este ornată cu o prefață de D-l C. Dumitrescu-Iași. În prefață, D-l Profesor scrie despre autor următoarele:

«Incredzător în *puterea ideilor* menite să călăuzească viața, oferă publicului cetitor rezultatul meditațiunilor sale asupra problemelor sociale.

Orice scriere de acest gen e totdeauna binevenită, dar în momentele de față, trebuie salutată ca o faptă de curaj social...»

Credem la fel cu D-l Profesor și sperăm că vom reveni asupra broșurei D-lui Maior Nicolae V. Drușu.

Un traducător de merit. — În fața unui auditoriu compus în mare parte din intelectuali, profesorul I. E. Toroușiu a vorbit Marți 30 Martie crt. în sala cercului *Libertatea* despre scrierile poetilor români, clasici și contemporani, traduși în evrește (idiș) de către poetul evreu Sol. Segall.

Din cele relatate în linii sumare de d. Toroușiu, se vedește în chip neîndoios că operele poetilor noștri au găsit în d. Segall un neprețuit tălmăcitor. Grijă pentru cuvântul textului, silința de a cuprinde, după puțină, miezul poetic și lamura fiecărui vers, flexibilitatea materialului lexical și redarea nealterată a imaginilor, care dă contur aceluși sentiment de comunitate sufletească între poetul tradus și traducător, formează cununa de însușiri a traducerilor d-lui Segall, reliefate de conferențiar.

Pe noi aceasta nu poate de cât să ne bucure și, din parte-ne, felicităm din toată inima pe acest bun român de religie mozaică care și consacră timpul ca să redea, cu pricepere și talent, frumusețile sufletești ale poetilor noștri, spre a fi cunoscute de conaționalii săi cari nu ne cunosc limba.

Pentru fapta aceasta frumoasă și patriotică a d-lui Segall, recunoștința se impune.

Societatea scriitorilor români are deci cuvântul.

În ultimul moment, când încheiem numărul de față, aflăm despre moartea vechiului publicist și poet Dimitrie Teleor. A fost pe vremuri cineva bietul om, în paginile revistelor și ziarelor noastre. Moare flămând, sărac și la spital, adică, — în chip clasic — așa cum moare un scriitor român. Revenim în numărul viitor.

Administrative. — Din cauza noilor sporiri a prețului hârtiei și a tiparului, suntem siliți a fixa prețul abonamentului la lei 75 pe an și lei 40 pe 6 luni.

Abonații cari au achitat deja abonamentul pe preț vechi, nu vor trebui să dea nici o diferență.

Bibliografia și Corespondența, din lipsă de spațiu, le amânăm.

Este netăgăduit că PENTRU CONSOLIDAREA ROMÂNIEI MARI

*E o sfântă datorie a oricărui locuitor al
României întregite ca să subscrie cât mai
mult la*

IMPRUMUTUL INTERN

În virtutea legii promulgată în «Monitorul Oficial» No. 213 din 16 Ianuarie 1920, Guvernul Român emite rentă amortibilă 5%, din 1920.

Scopul împrumutului

Acest împrumut are de scop acoperirea nevoilor tezaurului din cauza marelui contingent de trupe rămase încă mobilizate pentru apărarea țării, pentru punerea în aplicare a diferitelor legi sociale, isvorite din însăși urmările războiului, precum și pentru reconstituirea gospodăriei naționale.

În textul titlurilor noului împrumut se vor reproduce următoarele condițiuni:

Împrumutul va fi emis în titluri la purtător de 500, 1.000, 5.000, 10.000 și 20.000 lei.

Titlurile vor purta în facsimile semnăturile Ministrului de Finanțe, a Directorului Datoriei Publice și a Casierului Central al Tezaurului Public și o semnătură manuscrisă de control.

Scutirile de impozite

Subscriitorul la acest împrumut e scutit pentru sumele subscrise de impozitul asupra creșterii averilor, (asupra câștigurilor de război) și asupra averilor. Sumele subscrise nu se vor socoti la stabilirea averilor asupra cărora se va executa un eventual împrumut forțat.

Titlurile acestui împrumut vor fi scutite de orice impozite prezente sau viitoare.

Titlurile

Titlurile vor fi primite cu valoarea lor nominală ca garanție la toate casele Statului. Cupoanele scăzute vor fi primite la aceleași Case drept numerar. Titlurile vor putea fi puse în gaj (lombardate) la Banca Națională a României și la Cassa de Depuneri.

Subscriitorul va putea plăti pământul cu care a fost împrumutat prin expropriere cu aceste titluri pe valoarea lor nominală purtând primul cupon neajuns la scadență.

Titlurile acestui împrumut vor purta o de-

cbândă de 5%, pe an la capitalul nominal. În a est scop titlurile sunt însoțite de o foaie de cupoane de dobânzi semestriale pe zece ani, reînnoibile până la completa stingere a acestui împrumut.

Amortizările

Amortizările acestui împrumut se vor face pe valoarea nominală în curs de 40 ani, conform tabelului anexat la textul titlurilor, prin trageri la sorți semestriale care vor avea loc la 1 Septembrie și la 1 Martie al fiecărui an, cu începere dela 1 Septembrie 1921, dată fixată pentru prima tragere.

Guvernul se obligă a nu denunța acest împrumut înainte de 1 Mai 1931.

Titlurile eșite la sorți vor fi plătite la 1 Mai și 1 Noembrie ce urmează fiecărei trageri în schimbul titlurilor având atașate toate cupoanele, începând cu scadența imediat următoare termenului rambursării. Primul cupon va fi plătit la 1 Noembrie 1920.

Cupoanele

Valoarea cupoanelor ce vor lipsi se va deduce din capitalul de rambursat.

Numerile titlurilor eșite la sorți la fiecare tragere, împreună cu o specificare a celor din tragerile precedente, cari nu s'au prezentat la plată, se vor publica în «Monitorul Oficial».

Cupoanele scăzute și neprezentate la plată se prescriu după cinci ani, iar titlurile eșite la sorți după trecerea de treizeci de ani dela scadența lor.

În locul titlurilor pierdute, furate sau distruse se vor libera proprietarilor duplicate în conformitate cu legea decretată cu No. 3380 din 13 Noembrie 1918, putându-se lua cunoștință de dispozițiunile acestei legi la locurile de plată.

Subscrierile acestui împrumut vor fi ireductibile.

Ministru de Finanțe, AUREL VLAD

București, 20 Februarie 1920.

CONDIȚIUNILE DE SUBSCRIERE

În baza prospectului de mai sus, subscrierea la împrumutul 5%, din 1920, va începe în ziua de 25 Martie a. c.

Subscrierea se va face:

In București

1. La Ministerul de Finanțe, la Cassa de Depuneri, Consumațiuni și Economie, la Administrațiile Financiare.

2. La Banca Națională a României.
3. La Banca Marmarosch Blanck et Co.
4. La Banca Românească.
5. La Banca Națiunei.
6. La Banca de Credit Român.
7. La Banca Agrioolă.
8. La Banca The Bank of Roumania Ltd.
9. La Banca Comercială Română.
10. La Banca de Scont a României.
11. La Banca Tărănească.
12. La Banca Generală a Țării Românești.
13. La Banca Cerealiștilor.
14. La Banca Dacia Traiană.
15. La Banca Fortuna.
16. La Banca L. Berkovitz.
17. La G. M. Eftimiu et Co.
18. La M. Finkels.
19. La C. Steriu.

20. La I. D. Benzai.
21. La Banca Sindicatului Agricol Ialomița.
22. La Banca Munteniei.
23. La Banca Franco-Română.
24. Creditul Technic.
25. La Banca Sindicatului Agricol Ilfov.
26. La Banca Crisovelonii.
27. La P. Gr. Ionescu.
28. La Cobilovici.
29. La Societatea cooperativă „Victoria Unirii”.
30. La Banca Carpaților.
31. La Banca Rahova-Bragadiru.
32. La Centrala Băncilor din Provincie.
33. La Grosswald et Marcovici.
34. La Josef, Cohen et Stroerfer.
35. La Haim, Campus et Bassa.
36. La Banca Română de Comerț și Industrie.
37. La Sindicatul Bursei.
38. La A. Lazaris.
39. La Casa Funcționarilor Publici.
40. La Societatea de Asigurare „Generală”.
41. La Banca Oborului.
42. La Banca de Petrol, Mine și Industrie.
43. La Banca Poporului.
44. La Simon Schwartz.

Subscrierile se vor mai face la alte bănci sau instituțiuni, cari se vor indica prin publicațiuni speciale precum și la Băncile Populare.

In provincie, inclusiv Basarabia și Bucovina

1. La toate Sucursalele și Agențiile Băncilor mai sus menționate.

2. La Administrațiile financiare și la Percepții.
3. La Banca Comerțului Craiova.
4. La Banca Moldovei Iași.
5. La Banca Iașilor Iași.
6. La Banca Dacia Iași.
7. La Banca Groswald Iași.
8. La Banca Jurist Iași.
9. La Banca Română Brăila.
10. La Banca Brăila, Brăila.
11. La Societatea Economia din Focșani.
12. La Societatea Frății din Focșani.
13. La Societatea Putnei din Focșani.

14. La Societatea Milcov din Focșani.
15. La Societatea centrală Ploiești.
16. La Frații B. Eschenasy, Craiova.
17. La Prima Societate de Economie, Iași.
18. La Banca Botoșăneană Română, Botoșani.
19. La Banca de Credit Piatra-Neamț.
20. La B. M. Moscovitz, Botoșani.
21. La N. T. Popp, Craiova.
22. La Banca Otteniei, Craiova.
23. La H. G. Silberman.
24. Precum și la orice alte Casse de bancă cari se vor indica prin publicațiuni speciale.
25. La Federațiile Băncilor Populare.

In Transilvania

1. La Perceptorate și la toate Băncile cari fac parte din Asociațiunea „Solidaritatea”, precum și la altele cari se vor desemna ulterior.

Prețul de emisiune este fixat pentru acei ce vor face vârsămintele la 87 suta de lei capital nominal, iar pentru aceia ce vor face vârsămintele în rate la 88 suta de lei capital nominal.

Vârsămintele cari nu se vor face integral, se vor face în două rate. Prima rată va fi de 42 lei la subscriere la a doua rată se va plăti până la 3 Iulie 1920 și va fi de 40 lei.

Cei cari nu vor achita rata a doua în acest termen vor plăti pentru o lună de zile următoare o dobândă de 8% pe an. După acest termen se va putea vinde dreptul în contul și rizicul subscriitorului.

Guvernul are dreptul să închidă subscrierea oricând va voi, anunțând cu 5 zile înainte de data închiderii ei, prin publicațiuni speciale.

La subscrieri cu vârsămintele integrale se vor primi bonurile de tezaur precum și bonurile de tezaur ale Apărării Naționale, deducându-se dobânda până la scadența lor, dela data subscrierii

la noul împrumut. Se vor mai primi tot la subscrierile cu vârsămintele integrale pe valoarea lor nominală: cupoanele ce scad în interval dela 1 Aprilie 1920 până la 1 Aprilie 1921 inclusiv dela titlurile de rentă aflate în depozitul Cassei de Depuneri și Băncile cari au fost autorizate să-și trimează depozitele la Moscova. De asemenea se vor primi cupoanele cu aceleași scăzăminte dela titlurile aflate în posesia detentorilor.

Subscriitorului i se va libera o chitanță, constatând subscrierea și efectuarea vârsămintelor.

Subscrierile se vor face pe formulare ce se vor pune gratuit la dispoziția subscriitorului.

Subscrierile pentru acest împrumut vor fi ireducibile.

Titlurile definitive împreună cu foile de cupoane se vor libera cel mai târziu la 1 Iulie 1920. Chitanțele sunt circulabile ca și titlurile până la emiterea acestora.

Ministru de Finanțe, AUREL VLAD

București 20 Februarie 1920.